

PROGRAMACIÓN do DEPARTAMENTO DE XEOGRAFÍA E HISTORIA

2º BACHARELATO: XEOGRAFÍA

PARÁMETROS LEGAIS:

NORMATIVA de REFERENCIA:

Con base na **lexislación EDUCATIVA** aplicable, reflíctase a normativa de referencia.

- *Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de Educación (LOE), modificada parcialmente pola Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro, para a mellora da calidade educativa (LOMCE).*
- *Real Decreto 1105/2014, do 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato (BOE do 3 de xaneiro de 2015).*
- *Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato (BOE do 29).*
- *Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).*
- *Orde do 15 de xullo de 2015 pola que se establece a relación de materias de libre configuración autonómica de elección para os centros docentes nas etapas de educación secundaria obrigatoria e bacharelato, e se regula o seu currículo e a súa oferta (DOG do 21).*
- *Resolución do 27 de xullo de 2015, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións no curso académico 2015/16 para a implantación do currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29).*
- *RESOLUCIÓN de 15 de xullo de 2016, da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se ditan instrucións para a implantación, no curso académico 2016/17, do currículo establecido no Decreto 86/2015, de 25 de xuño, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato nos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia.*

- *DECRETO 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia na Sección 3.ª Plan Xeral de Atención á Diversidade.*
- *ORDEN ECD/1941/2016, de 22 de decembro, pola que se determinan as características, o deseño e o contido da avaliación de Bacharelato para o acceso á Universidade, as datas máximas de realización e de resolución dos procedementos de revisión das cualificacións obtidas, para o curso 2016/2017.*

A **RESOLUCIÓN** de 15 de xullo de 2016, da Dirección xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, no art. 24 sinala os parámetros polos que debe rexerse a programación didáctica:

Artigo 24. Programacións didácticas

1. Os departamentos didácticos dos centros docentes desenvolverán o currículo establecido mediante a programación didáctica de cada materia de cada curso que teña encomendada na organización docente do centro.

2. A programación didáctica deberá ser o instrumento de planificación curricular específico e necesario para desenvolver o proceso de ensino e aprendizaxe do alumnado de maneira coordinada entre o profesorado integrante do departamento.

3. As programacións didácticas incluírán en cada materia, polo menos, os seguintes elementos:

- a) Introducción e contextualización.*
- b) Contribución ao desenvolvemento das competencias clave. Concreción que recolla a relación dos estándares de aprendizaxe avaliábeis da materia que forman parte dos perfís competenciais.*
- c) Concreción, de ser o caso, dos obxectivos para o curso.*
- d) Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliábel de:*
 - 1º. Temporalización.*
 - 2º. Grao mínimo de consecución para superar a materia.*
 - 3º. Procedementos e instrumentos de avaliación.*
- e) Concrecións metodolóxicas que require a materia.*
- f) Materiais e recursos didácticos que se vaian utilizar.*
- g) Criterios sobre a avaliación, a cualificación e a promoción do alumnado.*
- h) Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente.*
- i) Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.*
- j) Organización dos procedementos que lle permitan ao alumnado acreditar os coñecementos necesarios en determinadas materias, no caso do bacharelato.*
- k) Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos seus resultados.*
- l) Medidas de atención á diversidade.*
- m) Concreción dos elementos transversais que se traballarán no curso que corresponda.*
- n) Actividades complementarias e extraescolares programadas por cada departamento didáctico.*
- ñ) Mecanismos de revisión, de avaliación e de modificación das programacións didácticas en relación cos resultados académicos e procesos de mellora.*

➤ *Decreto 86/2015/ Determinación das competencias clave: O Decreto 86/2015 é outro instrumento básico e de referencia para a redacción da programación na comunidade autónoma de Galicia.*

O DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, no seu artigo 3 nos sinala cales son as competencias clave.

Artigo 3. Competencias clave

1. Para os efectos deste decreto, as competencias clave do currículo serán as seguintes:

- a) Comunicación lingüística (CCL).**
- b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).**
- c) Competencia dixital (CD).**
- d) Aprender a aprender (CAA).**
- e) Competencias sociais e cívicas (CSC).**
- f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).**
- g) Conciencia e expresións culturais (CCEC).**

2. A descrición das relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación na educación secundaria obrigatoria e no bacharelato será a establecida de conformidade coa Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato.

3. Potenciarase o desenvolvemento da competencia de comunicación lingüística, da competencia matemática e das competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

4. Para unha adquisición eficaz das competencias e a súa integración efectiva no currículo, deberán deseñarse actividades de aprendizaxe integradas que lle permitan ao alumnado avanzar cara aos resultados de aprendizaxe en máis dunha competencia ao mesmo tempo.

➤ *Orden ECD/65/2015. Descrición e contido das Competencias clave: Atendendo ao sinalado no artigo 3.3 do decreto galego 86/2015, na "Orden ECD/65/2015, de 21 de enero, por la que se describen las relaciones entre las competencias, los contenidos y los criterios de evaluación de la educación primaria, la educación secundaria obrigatoria y el bachillerato", descríbense as competencias clave.*

O texto que segue é a tradución ao galego do contido na páxina web do ministerio:

a) Comunicación lingüística (CCL).

Para o adecuado desenvolvemento da competencia de **Comunicación lingüística** resulta necesario abordar a análise e a consideración dos distintos aspectos que interveñen nela, debido á súa complexidade. Para isto, débese atender aos cinco compoñentes que a constitúen e ás dimensións en que se concretan:

– O **compoñente lingüístico** comprende diversas dimensións: a léxica, a gramatical, a semántica, a fonolóxica, a ortográfica e a ortoépica, entendida esta como a articulación correcta do son a partir da representación gráfica da lingua.

– O **compoñente pragmático-discursivo** comprende tres dimensións: a sociolingüística (vinculada coa adecuada produción e recepción de mensaxes en diferentes contextos sociais); a pragmática (que inclúe as micro funcións comunicativas e os esquemas de interacción), e a discursiva (que inclúe as macro funcións textuais e as cuestións relacionadas cos xéneros discursivos).

– O **compoñente sociocultural** inclúe dúas dimensións: a que se refire ao coñecemento do mundo e a dimensión intercultural.

– O **compoñente estratéxico** permite ao individuo superar as dificultades e resolver os problemas que xorden no acto comunicativo. Inclúe tanto destrezas e estratexias comunicativas para a lectura, a escritura, a fala, a escoita e a conversa, como destrezas vinculadas co tratamento da información, a lectura multimodal e a produción de textos electrónicos en diferentes formatos; así mesmo, tamén forman parte deste compoñente as estratexias xerais de carácter cognitivo, metacognitivo e socio afectivas que o individuo utiliza para comunicarse eficazmente, aspectos fundamentais na aprendizaxe das linguas estranxeiras.

b) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).

Nunha sociedade onde o impacto das matemáticas, as ciencias e as tecnoloxías é determinante, a consecución e sustentabilidade do benestar social esixe condutas e toma de decisións persoais estreitamente vinculadas á capacidade crítica e visión razoada e razoable das persoas.

A) A competencia matemática implica a capacidade de aplicar o razoamento matemático e as súas ferramentas para describir, interpretar e predicir distintos fenómenos no seu contexto. A competencia matemática require de coñecementos sobre os números, as medidas e as estruturas, así como das operacións e as representacións matemáticas, e a comprensión dos termos e conceptos matemáticos (operacións, números, medidas, cantidade, espazos, formas, datos, etc.).

O uso de **ferramentas matemáticas** implica unha serie de destrezas que requiren a aplicación dos principios e procesos matemáticos en distintos contextos, xa sexan persoais, sociais, profesionais ou científicos, así como para emitir xuízos fundados e seguir cadeas argumentais na realización de cálculos, a análise de gráficos e representacións matemáticas e a manipulación de expresións alxébricas, incorporando os medios dixitais cando sexa oportuno. Forma parte desta destreza a creación de descrições e explicacións matemáticas que levan implícitas a interpretación de resultados matemáticos e a reflexión sobre a súa adecuación ao contexto, do mesmo xeito que a determinación de se as solucións son adecuadas e teñen sentido na situación en que se presentan.

A competencia matemática inclúe unha serie de actitudes e valores que se basean no rigor, o respecto aos datos e a veracidade.

B) As competencias básicas en ciencia e tecnoloxía son aquelas que proporcionan un achegamento ao mundo físico e á interacción responsable con el desde accións, tanto individuais como colectivas, orientadas á conservación e mellora do medio natural, decisivas para a protección e mantemento da calidade de vida e o progreso dos pobos. Estas competencias contribúen ao desenvolvemento do pensamento científico, pois inclúen a aplicación dos métodos propios da racionalidade científica e as destrezas tecnolóxicas, que conducen á adquisición de coñecementos, o contraste de ideas e a aplicación dos descubrimentos ao benestar social.

Capacitan a cidadáns responsables e respectuosos que desenvolven xuízos críticos sobre os feitos científicos e tecnolóxicos que se suceden ao longo dos tempos, pasados e actuais.

Para o adecuado desenvolvemento das competencias en ciencia e tecnoloxía resulta necesario abordar os saberes ou coñecementos científicos relativos á física, a química, a bioloxía, a xeoloxía, as matemáticas e a tecnoloxía, os cales se derivan de conceptos, procesos e situacións interconectadas.

Requírese igualmente o fomento de destrezas que permitan utilizar e manipular ferramentas e máquinas tecnolóxicas, así como utilizar datos e procesos científicos para alcanzar un obxectivo; é dicir, identificar preguntas, resolver problemas, chegar a unha conclusión ou tomar decisións baseadas en probas e argumentos.

Así mesmo, estas competencias inclúen actitudes e valores relacionados coa asunción de criterios éticos asociados á ciencia e á tecnoloxía, o interese pola ciencia, o apoio á investigación científica e a valoración do coñecemento científico; así como o sentido da responsabilidade en relación á conservación dos recursos naturais e ás cuestións ambientais e á adopción dunha actitude adecuada para lograr unha vida física e mental saudable nunha contorna natural e social.

c) Competencia dixital (CD).

A **competencia dixital (CD)** é aquela que implica o uso creativo, crítico e seguro das tecnoloxías da información e a comunicación para alcanzar os obxectivos relacionados co traballo, a empregabilidade, a aprendizaxe, o uso do tempo libre, a inclusión e participación na sociedade.

Require de coñecementos relacionados coa linguaxe específica básica: textual, numérico, icónico, visual, gráfico e sonoro, así como as súas pautas de decodificación e transferencia. Isto leva o coñecemento das principais aplicacións informáticas. Supón tamén o acceso ás fontes e o procesamento da información; e o coñecemento dos dereitos e as liberdades que asisten ás persoas no mundo dixital.

Igualmente precisa do desenvolvemento de diversas **destrezas** relacionadas co acceso á **información**, o procesamento e uso para a comunicación, a creación de contidos, a seguridade e a resolución de problemas, tanto en contextos formais como non formais e informais. A persoa ha de ser capaz de facer un uso habitual dos recursos tecnolóxicos dispoñibles co fin de resolver os problemas reais dun modo eficiente, así como avaliar e seleccionar novas fontes de información e innovacións tecnolóxicas, a medida que van aparecendo, en función da súa utilidade para acometer tarefas ou obxectivos específicos

A adquisición desta competencia require ademais actitudes e valores que permitan ao usuario **adaptarse** ás novas **necesidades** establecidas polas **tecnoloxías**, a súa apropiación e adaptación aos propios fins e a **capacidade** de **interaccionar** socialmente ao redor delas. Trátase de desenvolver unha actitude activa, crítica e realista cara ás tecnoloxías e os medios tecnolóxicos, valorando as súas fortalezas e debilidades e respectando principios éticos no seu uso. Por outra banda, a competencia dixital implica a participación e o traballo colaborativo, así como a motivación e a curiosidade pola aprendizaxe e a mellora no uso das tecnoloxías.

Para o adecuado desenvolvemento da competencia dixital resulta necesario abordar:

- A información.
- A comunicación.
- A creación de contidos.
- A seguridade.
- A resolución de problemas.

d) Aprender a aprender (CAA).

Fundamental para a aprendizaxe permanente que se produce ao longo da vida e que ten lugar en distintos contextos formais, non formais e informais. Supón a habilidade para iniciar, organizar e persistir na aprendizaxe.

En canto á organización e xestión da aprendizaxe, a **competencia para aprender a aprender (CAA)** require coñecer e **controlar os propios procesos de aprendizaxe** para axustalos

aos tempos e as demandas das tarefas e actividades que conducen á aprendizaxe. A competencia de aprender a aprender desemboca nunha aprendizaxe cada vez máis eficaz e autónoma.

Esta competencia inclúe unha serie de destrezas que requiren a **reflexión** e a **toma de conciencia** dos propios **procesos de aprendizaxe**. Así, os procesos de coñecemento convértense en obxecto do coñecemento e, ademais, hai que aprender a executalos adecuadamente.

Aprender a aprender inclúe coñecementos sobre os procesos mentais implicados na aprendizaxe (como se aprende). Ademais, esta competencia incorpora o coñecemento que posúe o estudante sobre o seu propio proceso de aprendizaxe que se desenvolve en tres dimensións:

- **coñecemento que ten acerca do que sabe e descoñece, do que é capaz de aprender, do que lle interesa, etcétera.**
- **coñecemento da disciplina na que se localiza a tarefa de aprendizaxe e o coñecemento do contido concreto e das demandas da tarefa mesma.**
- **coñecemento sobre as distintas estratexias posibles para afrontar a tarefa.**

Respecto das actitudes e valores, a motivación e a confianza son cruciais para a adquisición desta competencia. Ambas se potencian desde a formulación de metas realistas a curto, medio e longo prazo. Ao alcanzarse as metas aumenta a percepción de auto-eficacia e a confianza, e con iso elévanse os obxectivos de aprendizaxe de forma progresiva. As persoas deben ser capaces de apoiarse en experiencias vitais e de aprendizaxe previas co fin de utilizar e aplicar os novos coñecementos e capacidades noutros contextos, como os da vida privada e profesional, a educación e a formación.

e) Competencias sociais e cívicas (CSC).

Levan a habilidade e capacidade para utilizar os coñecementos e actitudes sobre a sociedade, entendida desde as diferentes perspectivas, na súa concepción dinámica, cambiante e complexa, para interpretar fenómenos e problemas sociais.

➤ A **competencia social** relaciónase co **benestar persoal** e **colectivo**. Esixe entender o modo en que as persoas poden procurarse un estado de saúde física e mental óptimo, tanto para elas mesmas como para as súas familias e para a súa contorna social próxima, e saber como un estilo de vida saudable pode contribuír a iso.

Implica coñecementos que permitan comprender e analizar de maneira crítica os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contornas, así como as súas tensións e procesos de cambio. A mesma importancia ten coñecer os conceptos básicos relativos ao individuo, ao grupo, á organización do traballo, a igualdade e a non discriminación entre homes e mulleres e entre diferentes grupos étnicos ou culturais, a sociedade e a cultura. Así mesmo, é esencial comprender as dimensións intercultural e socioeconómica das sociedades europeas e percibir as identidades culturais e nacionais como un proceso sociocultural dinámico e cambiante en interacción coa europea, nun contexto de crecente globalización.

Tamén se requiren destrezas como a capacidade de comunicarse dunha maneira construtiva en distintas contornas sociais e culturais, mostrar tolerancia, expresar e comprender puntos de vista diferentes, negociar sabendo inspirar confianza e sentir empatía. As persoas deben ser capaces de xestionar un comportamento de respecto ás diferenzas expresado de maneira construtiva.

E por último relaciónase con actitudes e valores como unha forma de colaboración, a seguridade nun mesmo e a integridade e honestidade. As persoas deben interesarse polo desenvolvemento socioeconómico e pola súa contribución a un maior benestar social de toda a poboación, así como a comunicación intercultural, a diversidade de valores e o respecto ás diferenzas, ademais de estar dispostas a superar os prexuízos e a comprometerse neste sentido.

➤ A **competencia cívica** baséase no **coñecemento crítico dos conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos humanos e civís**, así como da súa formulación na Constitución española, a Carta dos Dereitos Fundamentais da Unión Europea e en

declaracións internacionais, e da súa aplicación por parte de diversas institucións a escala local, rexional, nacional, europea e internacional. Isto inclúe o coñecemento dos acontecementos contemporáneos, así como dos acontecementos máis destacados e das principais tendencias nas historias nacional, europea e mundial, así como a comprensión dos procesos sociais e culturais de carácter migratorio que implican a existencia de sociedades multiculturais no mundo globalizado.

As destrezas desta competencia están relacionadas coa habilidade para interactuar eficazmente no ámbito público e para manifestar solidariedade e interese por resolver os problemas que afecten a contorna escolar e á comunidade, xa sexa local ou máis ampla. Leva a reflexión crítica e creativa e a participación construtiva nas actividades da comunidade ou do ámbito mediato e inmediato, así como a toma de decisións nos contextos local, nacional ou europeo e, en particular, mediante o exercicio do voto e da actividade social e cívica.

As actitudes e valores inherentes a esta competencia son aqueles que se dirixen ao pleno respecto dos dereitos humanos e á vontade de participar na toma de decisións democráticas a todos os niveis, sexa cal for o sistema de valores adoptado. Tamén inclúe manifestar o sentido da responsabilidade e mostrar comprensión e respecto dos valores compartidos que son necesarios para garantir a cohesión da comunidade, baseándose no respecto dos principios democráticos. A participación construtiva inclúe tamén as actividades cívicas e o apoio á diversidade e a cohesión sociais e ao desenvolvemento sustentable, así como a vontade de respectar os valores e a intimidade dos demais e a recepción reflexiva e crítica da información procedente dos medios de comunicación.

Adquirir estas competencias supón ser capaz de poñerse no lugar do outro, aceptar as diferenzas, ser tolerante e respectar os valores, as crenzas, as culturas e a historia persoal e colectiva dos outros.

f) Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).

Sentido da iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE) necesaria para transformar as ideas en actos.

Entre os coñecementos que require esta competencia inclúese a capacidade de recoñecer as oportunidades existentes para as actividades persoais, profesionais e comerciais. Tamén inclúe aspectos de maior amplitude que proporcionan o contexto no que as persoas viven e traballan, tales como a comprensión das liñas xerais que rexen o funcionamento das sociedades e as organizacións sindicais e empresariais, así como as económicas e financeiras; a organización e os procesos empresariais; o deseño e a implementación dun plan (a xestión de recursos humanos e/ou financeiros); así como a postura ética das organizacións e o coñecemento de como estas poden ser un impulso positivo.

Así mesmo, esta competencia require das seguintes destrezas ou habilidades esenciais: capacidade de análise; capacidades de planificación, organización, xestión e toma de decisións; capacidade de adaptación ao cambio e resolución de problemas; comunicación, presentación, representación e negociación efectivas; habilidade para traballar, tanto individualmente como dentro dun equipo; participación, capacidade de liderado e delegación; pensamento crítico e sentido da responsabilidade; autoconfianza, avaliación e auto-avaliación, xa que é esencial determinar os puntos fortes e débiles dun mesmo e dun proxecto, así como avaliar e asumir riscos cando estea xustifico (manexo da incerteza e asunción e xestión do risco).

Finalmente, require o desenvolvemento de actitudes e valores como: a predisposición para actuar dunha forma creadora e imaxinativa; o autoconhecimento e a autoestima; a autonomía ou independencia, o interese e esforzo e o espírito emprendedor. Caracterízase pola iniciativa, a pro-actividade e a innovación, tanto na vida privada e social como na profesional. Tamén está relacionada coa motivación e a determinación á hora de cumprir os obxectivos, xa sexan persoais ou establecidos en común con outros, incluído o ámbito laboral.

g) Conciencia e expresións culturais (CCEC).

A **competencia en conciencia e expresións culturais (CCEC)** implica coñecer, comprender, apreciar e valorar con espírito crítico, cunha actitude aberta e respectuosa, as diferentes manifestacións culturais e artísticas, utilízalas como fonte de enriquecemento e goce persoal e considéralas como parte da riqueza e patrimonio dos pobos.

Esta competencia incorpora tamén un compoñente expresivo referido á propia capacidade estética e creadora e ao dominio daquelas capacidades relacionadas cos diferentes códigos artísticos e culturais, para poder utilízalas como medio de comunicación e expresión persoal. Implica igualmente manifestar interese pola participación na vida cultural e por contribuír á conservación do patrimonio cultural e artístico, tanto da propia comunidade como doutras comunidades.

Así pois, a competencia para a conciencia e expresión cultural require de **coñecementos que permitan acceder ás distintas manifestacións sobre a herdanza cultural** (patrimonio cultural, histórico-artístico, literario, filosófico, tecnolóxico, ambiental, etcétera) a escala local, nacional e europea e o seu lugar no mundo. Comprende a concreción da cultura en diferentes autores e obras, así como en diferentes xéneros e estilos, tanto das belas artes (música, pintura, escultura, arquitectura, cinema, literatura, fotografía, teatro e danza) como doutras manifestacións artístico-culturais da vida cotiá (vivenda, vestido, gastronomía, artes aplicadas, folclore, festas...). Incorpora así mesmo o coñecemento básico das principais técnicas, recursos e convencións das diferentes linguaxes artísticas e a identificación das relacións existentes entre esas manifestacións e a sociedade, o cal supón tamén ter conciencia da evolución do pensamento, as correntes estéticas, as modas e os gustos, así como da importancia representativa, expresiva e comunicativa dos factores estéticos na vida cotiá.

Devanditos coñecementos son necesarios para poñer en funcionamento destrezas como a aplicación de diferentes habilidades de pensamento, perceptivas, comunicativas, de sensibilidade e sentido estético para poder comprendelas, valoralas, emocionarse e gozalas. A expresión cultural e artística esixe tamén desenvolver a iniciativa, a imaxinación e a creatividade expresadas a través de códigos artísticos, así como a capacidade de empregar distintos materiais e técnicas no deseño de proxectos.

O desenvolvemento desta competencia supón **actitudes e valores persoais de interese, recoñecemento e respecto polas diferentes manifestacións artísticas e culturais, e pola conservación do patrimonio.**

- **Orden ECD/65/2015. Anexo II. Orientacións para facilitar o desenvolvemento de estratexias metodolóxicas que permitan traballar por competencias na aula.**

Na Orden ECD/65/2015, de 21 de enero, por la que se describen las relaciones entre las competencias, los contenidos y los criterios de evaluación de la educación primaria, la educación secundaria obligatoria y el bachillerato, descríbense aspectos metodolóxicos a considerar na programación de acordo coas competencias clave.

O texto que segue é a tradución ao **galego** do contido:

ANEXO II

Orientacións para facilitar o desenvolvemento de estratexias metodolóxicas que permitan traballar por competencias na aula

Todo proceso de **ensino-aprendizaxe** debe partir dunha **planificación** rigorosa do que se pretende conseguir, tendo claro cales son os obxectivos ou metas, que recursos son necesarios, que **métodos didácticos** son os máis adecuados e como se avalía a aprendizaxe e se **retroalimenta** o proceso.

Os **métodos didácticos** débense elixir en función do que se sabe que é **óptimo** para alcanzar as **metas** propostas e en función dos **condicionantes** en que ten lugar o **ensino**.

A **natureza da materia, as condicións socioculturais, a dispoñibilidade de recursos e as características dos alumnos e alumnas condicionan o proceso de ensino-aprendizaxe**, polo que será necesario que o **método** seguido polo profesor se axuste a estes **condicionantes** co fin de **propiciar unha aprendizaxe competencial no alumnado**.

Os **métodos** deben partir da **perspectiva** do **docente** como **orientador, promotor e facilitador** do **desenvolvemento competencial** no alumnado; ademais, débense enfocar á realización de tarefas ou situacións-problema, formuladas cun obxectivo concreto, que o alumnado debe resolver facendo un uso adecuado dos distintos tipos de coñecementos, destrezas, actitudes e valores; así mesmo, deben ter en conta a atención á diversidade e o respecto polos distintos ritmos e estilos de aprendizaxe mediante prácticas de traballo individual e cooperativo.

No actual **proceso** de inclusión das **competencias** como elemento esencial do **currículo**, é preciso sinalar que calquera das **metodoloxías** seleccionadas polos docentes para favorecer o desenvolvemento competencial dos alumnos e alumnas se debe **axustar** ao **nivel competencial** inicial destes. Ademais, é necesario secuenciar o ensino de tal modo que se parta de aprendizaxes máis simples para avanzar gradualmente cara a outras máis complexas.

Un dos elementos clave no ensino por competencias é espertar e manter a motivación cara á aprendizaxe no alumnado, o que implica unha nova formulación do papel do alumno, activo e autónomo, consciente de ser o responsable da súa aprendizaxe.

Os **métodos docentes deberán favorecer a motivación** por aprender nos alumnos e alumnas e, para tal fin, os profesores deben ser quen de xerar neles a curiosidade e a necesidade por adquirir os coñecementos, as destrezas e as actitudes e valores presentes nas competencias. Así mesmo, co propósito de manter a motivación por aprender, é necesario que os profesores procuren todo tipo de axudas para que os estudantes comprendan o que aprenden, saiban para que o aprenden e sexan quen de usar o aprendido en distintos contextos dentro e fóra da aula.

Para potenciar a **motivación** pola **aprendizaxe** de **competencias** requírense, ademais, **metodoloxías activas** e **contextualizadas**. Aquelas que faciliten a **participación** e implicación do **alumnado** e a adquisición e uso de coñecementos en situacións reais serán as que xeren aprendizaxes máis transferibles e duradeiras.

As **metodoloxías activas** débense apoiar en **estruturas** de **aprendizaxe cooperativa**, de forma que, a través da resolución conxunta das tarefas, os membros do grupo coñezan as estratexias utilizadas polos seus compañeiros e poidan aplicarlas a situacións similares.

Para un proceso de **ensino-aprendizaxe competencial** as **estratexias interactivas** son as máis adecuadas, ao permitir compartir e construír o coñecemento e **dinamizar** a sesión de **clase** mediante o **intercambio verbal e colectivo de ideas**. As metodoloxías que contextualizan a aprendizaxe e permiten a aprendizaxe por proxectos, os centros de interese, o estudo de casos ou a aprendizaxe baseada en problemas favorecen a participación activa, a experimentación e unha aprendizaxe funcional que vai facilitar o desenvolvemento das competencias, así como a motivación dos alumnos e alumnas ao contribuír decisivamente á transferibilidade das aprendizaxes.

O **traballo por proxectos**, especialmente relevante para a aprendizaxe por **competencias**, baséase na proposta dun **plan de acción** co que se busca conseguir un determinado **resultadopráctico**. Esta metodoloxía pretende axudar o alumnado a organizar o seu pensamento favorecendo neles a **reflexión**, a **crítica**, a elaboración de **hipóteses** e a **tafeainvestigadora** a través dun proceso en que cada un asume a responsabilidade da súa aprendizaxe, aplicando os seus coñecementos e habilidades a **proxectos reais**. Favorécese, por tanto, unha aprendizaxe orientada á acción na cal se integran varias áreas ou materias: os estudantes poñen en xogo un conxunto amplo de coñecementos, habilidades ou destrezas e actitudes persoais, é dicir, os elementos que integran as distintas competencias.

Así mesmo, resulta recomendable o uso do portfolio, que proporciona información extensa sobre a aprendizaxe do alumnado, reforza a avaliación continua e permite compartir resultados de aprendizaxe. O portfolio é unha ferramenta motivadora para o alumnado que potencia a súa autonomía e desenvolve o seu pensamento crítico e reflexivo.

A **selección e uso de materiais e recursos didácticos** constitúe un aspecto esencial da **metodoloxía**. O profesorado débese implicar na elaboración e deseño de diferentes tipos de

materiais, adaptados aos distintos niveis e aos diferentes estilos e ritmos de aprendizaxe dos alumnos e alumnas, co obxecto de atender á diversidade na aula e personalizar os procesos de construción das aprendizaxes. Débese potenciar o uso dunha variedade de materiais e recursos, considerando especialmente a integración das tecnoloxías da información e a comunicación no proceso de ensino-aprendizaxe que permiten o acceso a recursos virtuais.

Finalmente, é necesaria unha adecuada **coordinación** entre os **docentes** sobre as **estratexias metodolóxicas** e **didácticas** que se utilicen. Os **equipos educativos** débense propor unha **reflexión común** e **compartida** sobre a **eficacia** das diferentes **propostas metodolóxicas** con criterios comúns e consensuados. Esta coordinación e a existencia de estratexias conexas permiten abordar con rigor o tratamento integrado das competencias e progresar cara a unha **construción colaborativa** do **coñecemento**.

➤ **En canto aos obxectivos xerais do Bacharelato temos o Decreto 86/2015. Decreto 86/2015/ Determinación dos Obxectivos do BACHARELATO:**

Artigo 26. Obxectivos

O bacharelato contribuirá a desenvolver no alumnado as capacidades que lle permitan:

a) Exercer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.

b) Consolidar unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.

c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.

d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.

f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.

g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.

h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.

i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.

l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.

m) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

n) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.

ñ) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social, e impulsar condutas e hábitos saudables.

o) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade viaria.

p) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.

➤ En relación cos **principios metodolóxicos**, o art. 27 do mesmo decreto (Decreto 86/2015, do 25 de xuño), enumera os **principios metodolóxicos aplicables** ao BACHARELATO:

1.- Os centros docentes implementarán metodoloxías que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado e as súas características individuais e/ou estilos de aprendizaxe, co fin de conseguir que todo o alumnado alcance o máximo desenvolvemento das súas capacidades. Así mesmo, estas metodoloxías deberán favorecer a capacidade do alumnado para aprender por si mesmo, para traballar en equipo e promover o traballo en equipo, e para aplicar métodos de investigación apropiados.

2.- A metodoloxía que se utilice no bacharelato favorecerá o traballo individual e en grupo, o pensamento autónomo, crítico e rigoroso, o uso de técnicas e hábitos de investigación en distintos campos do saber, a capacidade do alumnado de aprender por si mesmo, así como a transferencia e a aplicación do aprendido.

3.- As tecnoloxías da información e da comunicación serán unha ferramenta necesaria para a aprendizaxe en todas as materias, tanto polo seu carácter imprescindible na educación superior como pola súa utilidade e relevancia para a vida cotiá e a inserción laboral.

4.- A consellería con competencias en materia de educación promoverá as medidas necesarias para que as habilidades de comprensión de lectura e de uso da información, a expresión escrita e a capacidade de se expresar correctamente en público se traballen polo profesorado en todas as materias. O alumnado de bacharelato debe adquirir, ademais, un manexo adecuado da información en diferentes soportes e procedente de distintas fontes, incluída a biblioteca escolar, en liña co concepto de alfabetizacións múltiples.

5.- Os centros docentes impartirán de xeito integrado o currículo de todas as linguas da súa oferta educativa, co fin de favorecer que todos os coñecementos e as experiencias lingüísticas do alumnado contribúan ao desenvolvemento da súa competencia comunicativa plurilingüe. No proxecto lingüístico do centro concretaranse as medidas tomadas para a impartición do currículo integrado das linguas. Estas medidas incluírán, polo menos, acordos sobre criterios metodolóxicos básicos de actuación en todas as linguas, acordos sobre a terminoloxía que se vaia empregar, e o tratamento que se lles dará aos contidos, aos criterios de avaliación e aos estándares de aprendizaxe similares nas materias lingüísticas, de xeito que se evite a repetición dos aspectos comúns á aprendizaxe de calquera lingua.

6.- A acción tutorial e a orientación educativa e profesional terán un papel relevante nesta etapa. O/a profesor/a titor/a coordinará a intervención educativa do equipo docente e manterá unha relación permanente cos pais, coas nais ou cos tutores e coas titoras legais, co fin de garantir o exercicio dos dereitos recoñecidos no artigo 4.1.d) e g) da Lei orgánica 8/1985, do 3 de xullo, reguladora do dereito á educación.

PROGRAMACIÓN de XEOGRAFÍA

2º CURSO de BACHARELATO

CURSO 2018-19

INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN:

O Concello de Noia

Superficie: 37,2 km²

Poboación: 14.337 habitantes (Fonte: INE - 2016)

Parroquias de Noia: Seguindo o nomenclátor de 2011, o municipio comprende a vila de Noia e 5 parroquias:

- Santa María de Argalo
- Santa Cristina de Barro
- San Pedro de Boa
- Santa Marina de Obre
- Santa María de Roo

Economía do concello:

En canto á **estruturasocio-económica** de Noia, débese destacar que se trata dunha **comarca** de eminente carácter **urbano**, na que as **actividades agropecuarias** de subsistencia tenden a **desaparecer** fronte a un **sector industrial, pesqueiro** e, sobre todo **terciario**, en franco **crecemento**. O **motoreconómico** da vila noiesa está centrado en dous sectores: o sector **servizos** e o sector **primario**. No sector **servizos** destaca o **comercio**, xa que Noia é un pobo de **tradición comercial**: antigamente a **Noia** se a coñecía pola **calidade** das súas **peles** e os seus **zapatos**.

- No **sector primario** a actividade económica por excelencia é o **marisqueo**, do cal viven numerosas familias. A actividade pesqueira da comarca localízase fundamentalmente nos **portos** de **Noia, O Freixo, Portosín e Porto do Son**, nos que ten a súa base unha importante flota artesanal e de litoral

dedicada ao marisqueo e á pesca. En **Noia**, esta actividade concéntrase no porto de **Testal**, situado xunto á praia do mesmo nome, onde se encontran varios **bancos marisqueiros**. Os principais bivalvos que se capturan na ría son o **berberecho** e a **ameixa**, tanto a **fina** coma a **babosa**.

- É o **sector terciario** o que maior porcentaxe de poboación ocupa, próximo xa ao 50%. A oferta de **servizos** localízase fundamentalmente na **vila de Noia**, seguida das de Porto de Son e Outes. A actividade **comercial**, os transportes e, sobre todo, as relacionadas co **sectorturístico** son as que teñen unha **maior importancia** na **economía** da comarca, especialmente durante os meses de verán nos que se incrementa notablemente a súa poboación. A pesar dá crecente importancia que o **turismo** está a ter nos últimos anos, este sector aínda non monopoliza a economía da localidade. Non obstante, existen **diversos establecementos hoteleiros dispersos** pola vila, así como numerosos **bares e restaurantes**.

- ❖ **Perspectivassocioeconómicas:** As **perspectivassocioeconómicas** deberían pasar por se-las dun concello situado no entorno dun **territorioprivilexiado**: o **eixoatlántico**, vertebrado pola **autoestrada** entre **Ferrol** e **Tui**. A Galicia moderna e do S. XXI tenderá a concentrarse nesa extensa conturbación excelentemente comunicada externa e internamente, na que se situarán as dinámicas creativas máis importantes. Esta **situación** de **privilexio** debería influír de forma positiva no devir noiés, xa que o máis dinámico dos nodos do eixo, **Santiago de Compostela**, está situado a menos de 35 quilómetros de Noia. A nova vía de alta capacidade Brión-Noia, de máis de 17 Km. de lonxitude, constitúe o principal eixo de comunicación entre Noia e Santiago de Compostela.

A mellora das **comunicacións** e da **infrastrukturahoteleira**; a xestión e posta en valor do **patrimonio** cultural e da continuación do camiño de Santiago ata o mar, seguindo en sentido inverso o percorrido de romeiros medievais; a rehabilitación racional do casco histórico, cunha oferta de vivendas para primeira residencia e a recuperación e revitalización do espazo natural da ría e o seu entorno, son os primeiros pasos para desenvolver unha industria da cultura e do lecer, cun tecido empresarial dinámico e moderno, foco de atracción para reter ás novas xeracións e frea-la tendencia migratoria.

Asemade, será preciso deseñar e aplicar programas para manter un **turismo continuo** e de calidade ao longo de todo o ano, máis aló da temporada de verán.

O carácter de **centro comarcal tradicional** con clara especialización **comercial** terá que afrontar as novas formas de comercialización con diversas alternativas de consumo, novas canles de comunicación, novas tecnoloxías e modalidades de compra.

Un pouco de Historia e Arte en Noia:

Noia é unha vila que conserva un dous **mellores cascos antigos** de **Galicia**. En documentos antigos figura a cidade de Noia coas súas dúas localidades ou barrios: o de **Noela**, onde agora está o barrio de Campo e o **Novium**, novo burgo amurallado coincidente co actual casco histórico. Ao converterse en residencia habitual do arcebispo Berenguel de Lendoira, recibiu favores como a construción da igrexa de Santa María e fortificación cunha muralla de doce portas con arcos oxivais e torres grandes. Todo iso foi demolido na súa maior parte durante o século XVIII. A Porta da

Vila introdúcenos no conxunto histórico. A súa visita pode comezar polo templo de Santa María a Nova co seu cemiterio gremial e continuar polos templos de San Martiño e San Francisco. San Martiño, gótico galego da primeira metade do século XV, destaca pola súa fachada cun gran rosetón e porta ao estilo compostelán, con arquivoltas e xambas decoradas ricamente con esculturas como os doce anciáns con instrumentos musicais. No seu interior a capela de Valderrama cóbrese con bóveda estrelada. No soar do antigo convento de San Francisco, edificio renacentista, construíuse a Casa Consistorial, aproveitando pezas doutros pazos e partes do convento.

A importancia do seu pasado queda reflectida na abundancia de pazos e casas señoriais. Fronte á igrexa de Santa María está o pazo barroco dos **García Suárez ou Senra**. Paga a pena contemplar a Casa da Xouba, o pazo Dacosta e Fornodo Rato. Na Praza do Curro, áchase o *Hospital de Sancti Spíritus*, que foi Colexio de Gramática no S.XVII.

Modernista é o **Coliseo Noela**.

De forte sabor mariñeiro son as rúas de soportais, usadas antano para gardar barcas.

Fontes:

- Webs do Concello de Noia
- “*PLAN XERAL DE ORDENACIÓN MUNICIPAL DE NOIA. Documento de Aprobación Inicial*”.

Datos identificadores do centro. Titularidade

Nome: **IES Campo de San Alberto**

Enderezo: Rúa Egas Moniz s/n

Localidade: Noia

Provincia: A Coruña

Código do Centro: 15026731

O **IES Campo de San Alberto** é un centro de titularidade pública, dependente da Consellería de Educación (Xunta de Galicia). No mesmo concello contamos con outros centros educativos: o *IES Virxe do Mar*, o *CEIP Felipe de Castro*; o *CPR Plurilingüe María Assumpta*; o *CPR Jaime Balmes* e o *CEIP plurilingüe Alexandre Rodriguez Cadarso* que é o noso centro adscrito situado en Santa Cristina (Barro).

En relación coa **poboación**, sinalar que o centro conta cun **colectivo** de **alumnos maioritariamente** de **clase media e baixa (traballadora)**, con **problemáticas familiares**, **paro** e alumnado de **procedencia diversa** –colectivo **xitano**, alumnos de **cor**, de **migracións: interior**, ou de **América e África**–.

Alumnado:

O **alumnado de Bacharelato** do IES procede de **varios concellos** do entorno ademais de Noia: **Muros, Pino do Val, Mazaricos, Outes**, Parte do alumnado procedente **doutros centros da ESO de Noia**; tamén contamos con algúns **repetidores**.

Esta composición nos sitúa ante un **colectivo académicamente** de **distintos niveis**. A **conflitividade** en **bacharelato**, no centro, é e **percíbese como baixa**.

O **nivel social** do **alumnado** en **bacharelato** é como o do centro en xeral: **medio e medio / baixo**.

A maioría dos pais/nais posúen estudos primarios ou básicos, e o pouco tempo que poden dedicar aos seus fillos e fillas, xunto co **escaso control do seu traballo escolar**, é un **hándicap** para a boa marcha do alumnado..

Ensinanzas que oferta o centro:

- **Oferta formativa en ESO.**
- **Bacharelato** que pode elixirse entre dúas opcións (Ciencia e Tecnoloxía, Humanidades e Ciencias Sociais).
- **Educación secundaria de adultos. ESA**

- **Formación Profesional:** consta do **FP Básica, FP de nivel Medio e Superior.**
 - **F.P. Básica:** Electrónica e electricidade.
 - **Ciclos Medios:**
 - Xestión Administrativa
 - Instalación de Telecomunicacións
 - **Ciclos Superiores:**
 - Laboratorio Clínico e Biomédico
 - Administración e Finanzas

Características singulares: Temos alumnado de familias **desestruturadas** de difícil comunicación familiar. Hai un considerable **fracaso escolar** en **1º de BAC**

A **programación** das **materias** do **departamento** de **Xeografía e Historia** ha de tentar **adaptarse** as circunstancias específicas destes alumnos e **revisada** periodicamente coa finalidade de lograr **obxectivos básicos** e poder **motivar** a todo o alumnado, procurando dar **atención á diversidade** que temos.

INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN XERAL DAS MATERIAS DE XEOGRAFÍA E HISTORIA PROPIAS DESTE DEPARTAMENTO

As **materias** do **DEPARTAMENTO DE XEOGRAFÍA E HISTORIA (e Arte)**, teñen **recoñecida a súa especificidade** nas **últimas construcións curriculares**. É innegable a súa **contribución** na **formación integral** do **alumnado** na **ESO** -e no **Bacharelato**-.

Con estas **materias preténdese** profundizar no **coñecemento** da **sociedade**, da súa **organización** e **funcionamento** nun **territorio**, a través do **tempo** e na **actualidade**, **utilizando** o **aprendido** polo **alumnado** na **etapa anterior** de **Secundaria** na **MATERIA** de **XEOGRAFÍA e HISTORIA**.

A **atención á Xeografía, á Historia e á Hª do Arte** como **referentes**, queda **xustificada** polo seu **acusado** carácter **integrador** e **globalizador** e pola súa

sensibilidade ao interpretar o **espazo natural e social** e a súa **evolución** a través do **tempo**.

A **complexidade** das **sociedades actuais** e a **aparición** de novas **temáticas** como a **educación ambiental, cívica, para o consumo, a paz ou o lecer**, **obrigan** a **incorporación** de **contidos** doutras **disciplinas**: **Socioloxía, Antropoloxía, Economía, Ecoloxía, ...** que inciden en **perspectivas** de **estudo, observación e análise diferentes** para lograr o **obxectivo común**, que é o **coñecemento da realidade social**.

Na **análise** do fondo **espacial** é axeitado o **enfoque eco-xeográfico**, xa que permite **considerar** as múltiples **variables** -naturais e **antrópicas**- que conforman un **espazo** e, ademais, **atende** o **dinamismo interno** de cada **variable** e das súas **interaccións**. A **paisaxe, unidade espacial** de **análise**, ten especial **relevancia** e permite **abordar** o **estudio** dos **problemas** aos que a **XEOGRAFÍA** debe responder.

A **HISTORIA** proporciona ao **alumnado** o **coñecemento global** necesario para **entender** o **presente** e mellorar o **futuro**. Será **obrigado** **FACEREMERXER**, na **práctica** diaria, os **suxeitos históricos**, ata hai pouco, **silenciados**: as **mulleres**, a **clase obreira**, os **pobres**, os **emigrantes**... dándolles o papel que lles corresponde e que vai permitir unha **renovación** do **discurso histórico**.

Non se pode **esquecer** adquirir e **dominar** un **vocabulario conceptual** propio e a **capacidade** para **utilízalo** e **xeneralizalo correctamente**.

As **materias** permiten **desenvolver** unha **metodoloxía** que **compare** o **inmediato** e o **afastado**; o **propio** e o **alleo**; o **concreto** e o **abstracto**; xustificando así a **importancia** que no **currículo** debe concederse aos aspectos da **xeografía**, a **historia** e a **cultura** de **GALICIA**.

Terase presente, ao introducir **contidos METODOLÓXICOS**, a **importancia** de saber **interpretar** **FONTES** de **diversa tipoloxía**, a **comprensión** da **multi-causalidade** e a **intencionalidade** na **interpretación** dos **procesos**, o **uso adecuado** da **información** e o **manexo** da **documentación**.

A **FINALIDADE** das **materias** concretaríase en **dar unha visión global do mundo e dotar dun conxunto de valores cívicos** para que o **alumnado** adopte unha **actitude ética, crítica e comprometida** dentro dunha **sociedade complexa, plural e solidaria**.

Da **contextualización** **DESTACAREMOS**, que o **IES CAMPO DE SAN ALBERTO** inscríbese nunha **contorna** de **pequena vila marítima** preto da cidade de **Santiago de Compostela**. Os **alumnos** proceden de **familias** de **clases medias e traballadoras** (*profesións liberais, comerciantes, funcionarios, hostaleiros, mariscadores, empregados en xeral, etc.*). En xeral son familias que, coas súas **problemáticas**, **valoran** os **estudios** como **proxección** de **futuro** para os seus fillos.

I-A MATERIA de XEOGRAFÍA de 2º DE BACHARELATO no CONTEXTO EDUCATIVO do CENTRO:

Atendendo ao marco xurídico establecido pola **Consellería de educación** (*Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria*) é preciso reproducir o texto do **ANEXO** do **DECRETO 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade**

Autónoma de Galicia, en relación coa materia de **Xeografía** que asumimos na súa **totalidade**.

O mencionado **texto** sinala:

“A **xeografía** ocúpase especificamente do **espazo**, as **paisaxes** e as **actividades** que se desenvolven sobre o **territorio**, e **analiza** a relación entre a **natureza** e a **sociedade**, así como as súas **consecuencias**. Ten como **obxectivo** a **comprensión do territorio**, produto da **interrelación de múltiples factores**, e, ademais, que o alumnado poida **explicar a realidade xeográfica española**, con especial atención ao **territoriogalego**, como referente e identidade próxima. Grazas a este coñecemento adquirido, a **xeografía** pode **transmitir** a idea de **responsabilidade** dentro da **sociedade**, posto que o ser humano é o principal axente de transformación do medio natural: desta maneira, a materia de **Xeografía** participa moi profundamente na formación en valores no eido dos principios do desenvolvemento sustentable e o medio, como recurso escaso e non renovable.

O uso dos **instrumentos** propios desta **disciplina** (entre outros a **cartografía**, e **imaxes** ou **estadísticas** de distinto tipo) achega a **posibilidade de analizar** e **realizar interpretacións globais**, sistemáticas e integradas da realidade, identificar as unidades territoriais, as paisaxes, e os resultados da actividade humana para poder coñecer e comprender o espazo. Deste xeito, a materia de **Xeografía** proposta neste curso ten como **obxectivos fundamentais** dar unha **interpretación global e interrelacionada** de cada fenómeno xeográfico, e ofrecer os mecanismos que sirvan para dar respostas e explicacións aos problemas do territorio español; unhas aprendizaxes que leven á **comprensión da evolución socio-ecolóxica dos territorios**.

A **distribución de contidos** que se propón pretende **afianzar** os **coñecementos** sobre xeografía adquiridos na **ESO** e, por outra banda, **afondar** no coñecemento da **ciencia xeográfica** para proporcionar as conexións con opcións posteriores.

A **xeografía de España** non pode concibirse só na diversidade que lle proporcionan as comunidades autónomas, senón que é necesario coñecer ademais **interdependencias** que a vinculan co resto do mundo, en especial coa **Unión Europea (UE)**, xa que estes aspectos teñen a súa tradución nos procesos de organización do territorio. Os conxuntos espaciais cos que o noso país se relaciona (**UE**, áreas xeograficamente próximas e outras zonas do mundo cuxos aspectos políticos, sociais e económicos manteñen relacións con España) inclúense nun tema final que contextualizará España nas súas relacións coa **UE** e co resto do mundo. Ademais, a través destes coñecementos rescátanse os aspectos aprendidos polo alumnado que non deben perderse.

Os **primeiros temas** conteñen os **coñecementos básicos** para a **construción do coñecemento xeográfico do país** e para explicar a variedade de paisaxes de España.

A **materia** é rica en **achegas** ao **desenvolvemento de competencias**:

- A **competencia clave matemática** e, moi especialmente, as **competencias básicas en ciencia e tecnoloxía** están moi presentes, xa que en **xeografía** se require abordar aprendizaxes de feitos e procedementos propios das ciencias da terra ou da estatística.
- Do mesmo xeito, a **competencias sociais e cívicas** reciben un tratamento moi específico relacionado cos contidos propios da **xeografía** como o **desenvolvemento sustentable**, que ademais é un elemento transversal ao longo da etapa.
- Pola súa banda, as **competencias lingüística e dixital** (fronte á realidade ineludible da universalización da **cartografía dixital** e o tratamento cotiá das **imaxes satélite**), e a de **aprender a aprender** están presentes de maneira constante na súa vertente máis instrumental e deben impregnar todo o que sexa posible o **desenvolvemento curricular da materia**.

- A **competencia clave de sentido de iniciativa e espírito emprendedor** debe estar moi presente nas vertentes máis actitudinais da competencia (saber ser) e na de coñecemento procedemental..

Finalmente, o **tratamentometodolóxico** da materia debe axustarse ao **nivelcompetencial inicial do alumnado**, respectando ritmos e estilos de aprendizaxe que teñan en conta a atención á diversidade.

A materia de **Xeografía** permite desenvolver metodoloxías activas, nas que o **traballo individual e cooperativo** estean permanentemente presentes, con elaboración de diferentes tipos de materiais, integrando de forma especial as tecnoloxías da **información e da comunicación.**”

XEOGRAFÍA; o que se pretende:

A **Xeografía** encárgase do **estudo** da organización do **espazo** terrestre, entendido este como o **conxunto de relacións** entre o territorio ou medio natural e a **sociedade** que actúa nel.

O **espazo** é para a **Xeografía** unha **realidade relativa, dinámica e heteroxénea** que resulta dos **procesos** protagonizados polos **grupos humanos** condicionados, á súa vez, polo propio **espazo** preexistente.

O seu **obxecto** de estudo é a **situación real (feito xeográfico)** localizable no **espazo** e como suma ou **síntese** dunha serie de **factores**. Todo **fenómeno** sucede nun **punto concreto** e este **determina** as súas **características**. A súa **finalidade básica** é **aprender e entender** o **espazo**.

A **Xeografía** serve para **coñecer** o **mundo actual**: a **localización industrial**, os **recursos hidrolóxicos**, os **problemas económicos** e de medio natural, a **dinámica demográfica**, etc. Este **obxecto** de estudo **non é exclusivo**.

A **particularidade** da **Xeografía** non vén polo obxecto de estudo, senón polo **punto de vista** desde o que **enfoca** o **estudo dos fenómenos da superficie terrestre**.

Por conseguinte, a **idiosincrasia** da **ciencia xeográfica** aséntase na **descrición, comprensión e explicación** da **variedade de paisaxes do planeta**. **Describe** a **paisaxe** como un **todo harmónico**, unha **síntese**, formada por **partes**, que estudan outras **ciencias**, pero por separado. As **demais ciencias** que **coinciden** no **obxecto** material coa **Xeografía**, estudan os **feitos** analítica e singularmente (a Botánica, as plantas; a Xeoloxía, as formas de relevo, etc.), a **ciencia xeográfica** estúdaos na **interrelación** de **fenómenos**, tanto **físicos** como **humanos**, que se **combinan** de **formas diversas** segundo as áreas.

Pola súa **orientación á análise de realidades complexas e amplas**, é un **saber orixinal** no medio da cada vez máis marcada especialización das ciencias. Comparte **coñecementos e métodos** das **ciencias naturais (Xeoloxía, Bioloxía, Climatoloxía)** e das **ciencias do home (Economía, Socioloxía, Demografía)**. O seu **carácter** de **síntese e acción recíproca** de **elementos naturais e humanos** sitúaa no grupo das **Ciencias Sociais**, xunto á **Economía**, a **Historia** ou a **Socioloxía**.

A materia de **Xeografía**-de **España**- en **Bacharelato** parte das **aprendizaxes** adquiridas na **Educación Secundaria Obrigatoria**, **profundando** no estudo do **espazo español**.

Nesta materia de **XEOGRAFÍA de 2º de BAC** preténdese o **desenvolvemento** persoal, **intelectual** e **social** do **alumnado** desta etapa educativa, así como **favorecer** a **capacidade** para **construír** o seu **coñecemento**, **traballar** en **equipo** e **individualmente** e **actuar** con **espírito crítico**. O **alumno** debe ser capaz de **producir** **en por si os coñecementos**, e non proporcionarlos sempre elaborados; que aprenda a buscar as razóns e os feitos que xustifican calquera afirmación, así como a **desenvolver** o seu **sentido crítico**.

O **obxectivo** será que os alumnos adquiran **coñecementos** e **destrezas nas competencias** no **traballo**, que poidan **capacitarlle** para a **educación permanente**, **atentos** sempre á **realidade social, económica, política e cultural** do **nosso país** e relación co **mundo interdependente** no que vivimos. Insistir nos restos vivos do pasado tanto como na realidade do presente.

Débese perseguir unha **educación global**, utilizando a materia para afianzarlles na **convivencia** e para fomentar neles os valores da **tolerancia** e a capacidade de **comprender** outros puntos de vista distintos dos propios.

Polos **obxectivos**, a **metodoloxía** será **activa**, presentando ao alumno documentación adecuada ao seu **nivel de comprensión** (**textos, estatísticas, gráficos, mapas, diapositivas**, etc.). O **documento** empregado servirá unhas veces **apoio** á explicación teórica, mentres que noutras ocasións deberá preguntarse o alumno, ante os datos e os feitos, o **porqué** dos mesmos, e **extraer conclusións** mediante a **reflexión** e un exercicio práctico.

II- RELACIÓN E CONCRECIÓN DOS: OBXECTIVOS; CONTIDOS; CRITERIOS DE AVALIACIÓN; ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE; COMPETENCIAS CLAVE:

- Como sinalábase as competencias clave do currículo serán as seguintes:

- a) **Comunicación lingüística (CCL).**
- b) **Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT).**
- c) **Competencia dixital (CD).**
- d) **Aprender a aprender (CAA).**
- e) **Competencias sociais e cívicas (CSC).**
- f) **Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE).**
- g) **Conciencia e expresións culturais (CCEC).**

CONTRIBUCIÓN AO DESENVOLVEMENTO DAS COMPETENCIAS en BACHARELATO:

- **Competencia en comunicación lingüística CCL**
Incide no desenvolvemento desta **competencia**:
 - **A utilización da terminoloxía formal propia das materias de Xª de Hª o que permitirá ao alumnado incorporar esta linguaxe ao seu vocabulario e utilízalo nos momentos axeitados coa suficiente propiedade.**
 - **Ler e interpretar textos de tipoloxía diversa, linguaxes icónicas, simbólicas e de representación.**
 - **Redactar textos sobre as materias de Historia e Xª a partir do coñecemento das tipoloxías textuais e da aplicación de pautas.**
 - **Identificar e aplicar os aspectos básicos da lingua.**
 - **Desenvolver a capacidade e o interese para expresarse en diversas linguas.**
 - **Utilizar diferentes variantes do discurso, en especial a descrición, a narración e a argumentación.**
 - **Valorar positivamente a realidade plurilingüe.**
 - **Asumir a importancia de coñecer e empregar correctamente as normas ortográficas.**
 - **Coñecer os elementos da comunicación**
 - **Expoñer en público a comunicación dos resultados de investigacións, as presentacións na aula e outros traballos que realicen tamén favorecen o desenvolvemento desta competencia.**
- **Competencia matemática e Competencias Clave en ciencia e tecnoloxía CMCCT**
Incide no desenvolvemento desta **competencia**:
 - **Utilizar datos, táboas estatísticas, timelines ou eixos cronolóxicos. - Elaborar e analizar os datos cuantitativos recollidos en táboas, gráficos e diagramas.**
 - **Facer cálculos matemáticos de números enteiros e porcentaxes para chegar a conclusións cuantitativas, que permitan ilustrar as variables económicas, demográficas, etc.,**
 - **Analizar e comprender os datos cuantitativos recollidos en táboas, gráficos e diagramas.**

- Facer cálculos matemáticos de números enteiros e porcentaxes para chegar a conclusións cuantitativas que axuden a explicar procesos económicos e comportamento sociais (crise económica dos anos trinta e incremento do número de votos ao partido nazi, por exemplo), etc.
- Utilizar conceptos e procedementos matemáticos para resolver problemas cotiáns ou de diferentes áreas de coñecemento
- Expresarse con propiedade na linguaxe matemática.
- Empregar escalas e sistemas de representación.
- Establecer relacións de proporcionalidade directa e inversa.
- Aplicar técnicas de orientación en mapas e planos.
- Elaborar e interpretar eixes cronolóxicos da Xeomorfoloxía.
- Analizar e comprender os datos cuantitativos recollidos en táboas, gráficos e diagramas.
- Coñecer e empregar elementos matemáticos básicos: magnitudes, porcentaxes, proporcións, formas xeométricas, criterios de medición e codificación numérica, etc.
- Desenvolver o razoamento lóxico-matemático.

- **Competencia dixital e do tratamento da información CD**

A **capacidade** de **buscar, seleccionar, procesar, relacionar e comparar** información de **diversas fontes** –*escritas, gráficas, audiovisuais, etc.*– utilizando **tecnoloxías da información** e a **comunicación** permitirá que o alumnado se familiarice cos **diferentes códigos, formatos e linguaxes** que presenta a **información** (*táboas e datos estatísticos, representacións gráficas, mapas...*) servirá nesta materia para **fomentar** esta **competencia**.

Incide no desenvolvemento desta **competencia actividades** como:

- **Contrastar a información obtida e desenvolver un pensamento crítico e creativo.**
- **Interpretar a información obtida por diversos medios e transformala en coñecemento**
- **Utilizar correctamente as TIC e as súas linguaxes**
- **Familiarizarse de forma crítica cos medios de comunicación.**
- **Empregar correctamente diferentes procesadores de texto.**
- **Empregar presentacións dixitais como medio de apoio na transmisión de coñecementos.**
- **Editar información en follas de cálculo para organizar a información.**

- **Competencias sociais e cívicas CSC**

A **realización** de **traballos en grupo e debates** axudará a fomentar o **desenvolvemento** de **actitudes** como a **cooperación, a solidariedade e o respecto** cara ás opinións dos demais, o que **contribúe** á **adquisición** das **competencias sociais e cívicas**.

Incide no desenvolvemento desta **competencia actividades** como:

- **Desenvolver actitudes e estratexias de comunicación asertiva.**
- **Desenvolver as habilidades básicas de relación social.**
- **Asumir capacidades e sentimentos de solidariedade.**

- Realizar traballos e actividades de forma colaborativa.
 - Desenvolver actitudes respectuosas cara ás opinións alleas.
 - Desenvolver o exercicio activo da cidadanía.
 - Identificar as implicacións que ten vivir nun Estado social e democrático de dereito.
-
- **Competencia de aprender a aprender CAA**
Incide no desenvolvemento desta **competenciaactividades** como:
 - **Buscar explicacións multicausais para comprender os fenómenos sociais e avaliar as súas consecuencias**
 - **Utilizar distintas estratexias para organizar, memorizar e recuperar a información: esquemas, resumos etc.,**
 - **Participar en debates e contrastar as opinións persoais coas do resto de compañeiros.**
 - **Desenvolver o gusto pola aprendizaxe continua e máis a actualización permanente e operar con modelos teóricos, o que fomenta a imaxinación, a análise, as dotes de observación, a iniciativa, a creatividade e o espírito crítico, o que favorece a aprendizaxe autónoma.**
 - **Participar en debates e contrastar as opinións persoais coas do resto de compañeiros.**
 - **Regular as propias capacidades académicas e de aprendizaxe.**
 - **Identificar e estimular as propias capacidades intelectuais e persoais.**
 - **Organizar os espazos e os tempos dedicados ao estudo e ao traballo de forma autónoma.**
 - **Realizar unha autoavaliación dos procesos de aprendizaxe e dos seus resultados.**
-
- **Competencia de Sentido de Iniciativa e Espírito Emprendedor CSIEE**
Incide no desenvolvemento desta **competenciaactividades** como:
 - **Interpretar adecuadamente as particularidades de cada situación e de cada problema estudado.**
 - **-Facer exercicios de autoavaliación da propia aprendizaxe mediante a autocorrección de exames e traballos.**
 - **Asumir responsabilidades e tomar decisións con respecto á planificación e a resolución das actividades.**
 - **Saber argumentar de forma lóxica e coherente as explicacións dos conceptos e fenómenos estudados.**
 - **Desenvolver a propia autonomía persoal.**
 - **Asumir e potenciar a propia creatividade.**
 - **Tomar conciencia das propias capacidades e das estratexias para potencialas.**
 - **Optimizar o uso de recursos materiais e persoais para a consecución de obxectivos.**
 - **Amosar iniciativa persoal para iniciar ou promover accións novas.**
 - **Asumir riscos no desenvolvemento das tarefas ou proxectos.**
 - **Adoptar unha actitude de curiosidade e procura de solucións imaxinativas**

ante problemas diversos.

- Realizar investigacións e proxectos de forma autónoma e creativa.
- Asumir responsabilidades e tomar decisións respecto á planificación e resolución de actividades.
- Argumentar de forma lóxica e coherente as explicacións dos conceptos e fenómenos estudados.
- Asumir as responsabilidades encomendadas e dar conta delas
- Esta é unha competencia básica á hora de levar a cabo traballos de investigación e participacións nos debates de aula

- **Competencia de Conciencia e Expresións Culturais e Artísticas CCECA**

Incide no desenvolvemento desta **competencia actividades** como:

- Elaborar modelos representativos das sociedades contemporáneas e as súas sensibilidades e estéticas
- Usar fotografías que ilustren as manifestacións artísticas de cada período histórico –arquitectura, escultura, etc.– e a función que as artes tiveron na vida dos seres humanos.
- Fomentar a sensibilidade e a capacidade estética do alumnado e desenvolver unha actitude activa en relación coa conservación e a protección do patrimonio histórico.
- Coñecer e apreciar diferentes manifestacións artísticas.
- Identificar a relación que teñen as obras de arte co seu contexto histórico.
- Desenvolver unha actitude activa en relación coa conservación e a protección do patrimonio histórico.
- Describir o contido ou a intencionalidade dunha obra artística.
- Empregar correctamente diferentes linguaxes artísticas na elaboración das propias producións.
- Apreciar a beleza das expresións artísticas e das manifestacións de creatividade e gusto pola estética no ámbito cotián.
- Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.
- Apreciar a beleza do Patrimonio Natural.
- Desenvolver unha actitude activa en relación coa conservación e a protección do patrimonio histórico.
- Elaborar traballos e presentacións con sentido estético.

A Consellería de Educación, no seu *Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29)*, establece o currículo da materia de Xeografía de 2ª de BAC.

Reproducimos o contido:

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.3. Distinguir e analizar os tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Planos e mapas: compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.4. Analizar e comentar o mapa topográfico nacional E: 1/50.000. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCT ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Técnicas cartográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.5. Diseñar e comparar mapas sobre espazos xeográficos próximos utilizando os procedementos característicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B1.6. Procurar, seleccionar e elaborar información de contido xeográfico obtida de 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	de satélite.	fontes diversas, e presentala de xeito adecuado.	as características do espazo xeográfico.	<ul style="list-style-type: none"> • CD
Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica				
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.1. España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade. 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.2. Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos. 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.3. Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas. 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.3. Definir o territorio español subliñando as diferenzas das unidades morfoestruturais. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.4. Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe. 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.5. Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha. 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.5. Utilizar correctamente o vocabulario específico da xeomorfoloxía. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.6. Corte topográfico: realización e análise. 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.6. Procurar e seleccionar información do relevo obtido de fontes diversas (bibliográficas, cartográficas, internet ou traballos de campo), e 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		presentala de xeito adecuado sinalando os condicionamentos que o relevo pode impor.		
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.7. Concepto de solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> • B2.7. Identificar as características edáficas dos solos. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD
Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación				<ul style="list-style-type: none"> •
<ul style="list-style-type: none"> • d • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.1. Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámica atmosférica e elementos do clima. 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.1. Sinalar nun mapa de España os dominios climáticos. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CA • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.2. Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas. 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.2. Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen, para diferenciais. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.3. Dominios climáticos españois: factores limitantes. 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.3. Distinguir os climas en España e a súa representación en climogramas. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.4. Variabilidade climática. Temperatura e precipitación. 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.5. Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en 	<ul style="list-style-type: none"> • B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC • CT • CAA

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ i ▪ l 	<p>España.</p>	<p>mapas de superficie e de altura.</p>	<p>reflectidos nas estacións climatolóxicas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.6. Interpretar un mapa do tempo aplicando as características dos tipos de tempo peninsulares ou insulares. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XB33.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Factores xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.8. Identificar as rexións vexetais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliseries de vexetación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CA ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 	Bloque 4. A hidrografía			<ul style="list-style-type: none"> ▪
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.1. Diversidade hídrica da península e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B4.1. Explicar a diversidade hídrica da 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> • e • g • i • l 	<p>das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.</p>	<p>Península Ibérica e nas illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos que se poden percibir coa observación da paisaxe.</p>	<p>España.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.2. Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviais peninsulares. 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.2. Describir as cuncas fluviais españolas situándoas nun mapa e enumerando as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.3. Réximes fluviais predominantes. 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.3. Identificar os réximes fluviais máis característicos. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.4. Zonas húmidas en España. 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.4. Enumerar as zonas húmidas de España, localizalas nun mapa e comentar as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.5. Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais. 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.6. Augas subterráneas. 	<ul style="list-style-type: none"> • B4.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á hidroloxía española, 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflictan a desigualdade 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ i ▪ l 		incidindo na explotación das augas subterráneas, utilizando distintas fontes de información.	hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD
▪	Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade			▪
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Paisaxes naturais españolas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.1. Describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC ▪ CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC ▪ CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedoras do patrimonio natural. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC ▪ CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC ▪ CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CSC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.3. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.3. Describir os espazos humanizados e enumerar os seus elementos constitutivos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC ▪ CT ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.4. Aproveitamento sustentable do medio físico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC ▪ CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC ▪ CT ▪ CAA ▪ CCL

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			<p>xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CD
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B5.5. Variedades de paisaxes naturais. 	<ul style="list-style-type: none"> • B5.5. Comparar imaxes das variedades de paisaxes naturais. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
	Bloque 6. A poboación española			
<ul style="list-style-type: none"> • d • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.1. Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía. 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.2. Evolución histórica. 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.3. Movementos naturais de poboación. 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ i ▪ l 				<ul style="list-style-type: none"> ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.4. Distribución territorial da poboación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.4. Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular, explicando a distribución de poboación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Migracións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando migracións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.6. Mapa da distribución da poboación española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.6. Analizar a poboación das comunidades autónomas, definindo a súa evolución e a problemática de cada unha. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.7. Mapa de densidade da poboación española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.7. Comentar un mapa da densidade de poboación de España, analizando a súa estrutura. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.8. Conformación do espazo 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B6.8. Analizar as pirámides de poboación 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB6.8.1. Resolve problemas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> • e • g • i • l 	<p>demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.</p>	<p>das comunidades autónomas, incidindo no caso galego, e comentar as súas peculiaridades.</p>	<p>demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.9. Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega. 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.9. Explicar as perspectivas de poboación española e a ordenación do territorio. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.10. Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico. 	<ul style="list-style-type: none"> • B6.10. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como noutras fontes de información. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo. • • • 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario				<ul style="list-style-type: none"> •
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B7.1. Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa. 	<ul style="list-style-type: none"> • B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais. • XHB7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD • CCL • CAA • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l • p 	<ul style="list-style-type: none"> • B7.2. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios. 	<ul style="list-style-type: none"> • B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios. • XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD • CAA • CCL

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competicionas clave
			nas estruturas agrarias españolas.	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.4. Estrutura da propiedade e tenencia da terra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.4. Comprender a evolución da estrutura da propiedade e identificar formas de tenza da terra. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.5. Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.5. Explicar o sector agrario español tendo en conta as súas estruturas da propiedade e as características das súas explotacións. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.6. Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.7. Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas características e os seus problemas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			identifica a súa orixe.	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.8. Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B7.8. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo rural, silvícola ou pesqueiro, utilizando fontes dispoñibles en internet, en medios de comunicación social ou na bibliografía. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA ▪ CMCCCT
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CAA ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Localización das fontes de enerxía en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CDC
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.3. Achea ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B8.3. Coñecer os factores da industria en España. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMCCT ▪ CAA

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			expliquen as producións industriais.	<ul style="list-style-type: none"> • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B8.4. Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes. 	<ul style="list-style-type: none"> • B8.4. Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B8.5. Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> • B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais. 	<ul style="list-style-type: none"> • CCL • CD • CAA
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial. 	<ul style="list-style-type: none"> • CCL • CAA • CD
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B8.6. Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española. 	<ul style="list-style-type: none"> • B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
•	Bloque 9. O sector servizos			•
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B9.1. Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario. 	<ul style="list-style-type: none"> • B9.1. Analizar a tercioarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no produto interior bruto, e utilizar 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
		correctamente a terminoloxía do sector servizos.		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.2. Análise dos servizos e distribución no territorio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.4. Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.4. Describir o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial que impón, e establecer as súas características. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Critérios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
	territorial.			
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.5. Espazos turísticos: características e evolución. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.6. Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.7. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B9.7. Identificar e comentar unha paisaxe transformado por unha importante zona turística. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD ▪ CSC
	Bloque 10. O espazo urbano			
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.1. Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.1. Definir a cidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo os 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<p>socioeconómica e política a través do plano da cidade.</p>	<p>seus trazados.</p>	<p>lugar de residencia, ou a máis significativa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CCL ▪ CD ▪ CAA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.5. Características da paisaxe urbana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
			<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL ▪ CD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e ▪ g ▪ i ▪ l ▪ p 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.6. Usos do solo urbano. Ordenación territorial. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT ▪ CAA ▪ CCL
<ul style="list-style-type: none"> ▪ d ▪ e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.7. Rede urbana española. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ B10.7. Describir a rede urbana española e 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ CMC CT

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> • g • i • l 	<p>Características do proceso de crecemento espacial das cidades.</p>	<p>comentar as súas características.</p>	<p>mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CAA • CCL
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l • p 	<ul style="list-style-type: none"> • B10.8. Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable. Cidades saudables. O territorio como recurso. 	<ul style="list-style-type: none"> • B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD • • • •
Bloque 11. Formas de organización territorial				<ul style="list-style-type: none"> •
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l • p 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.1. Organización territorial de España. 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.1. Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, autonómica e estatal. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.2. Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial. 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
			fronteirizos de España.	
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.3. Desequilibrios e contrastes territoriais. 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l • p 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.4. Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.4. Describir a transcendencia das comunidades autónomas e definir as políticas territoriais que levan a cabo, incidindo no caso de Galicia. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l • p 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.5. A cuestión territorial na España das autonomías. 	<ul style="list-style-type: none"> • B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas. • XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CAA • CCL
Bloque 12. España en Europa e no mundo				
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.1. España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a unidade e a diversidade política. 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación. • XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial. • XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD • CMC CT • CAA • CCL • CD • CMC CT • CAA • CCL • CD

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO IES CAMPO DE SAN ALBERTO – NOIA				
Obxectivos	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Competencias clave
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.2. España en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.3. Posición de España na Unión Europea. Políticas rexionais e de cohesión territorial. 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL
			<ul style="list-style-type: none"> • XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.4. España no mundo. Globalización e diversidade no mundo. 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.4. Definir a globalización e explicar os seus trazos. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CSC
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.5. Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais. 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD
<ul style="list-style-type: none"> • d • e • g • i • l 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.6. Posición de España nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais. 	<ul style="list-style-type: none"> • B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social. 	<ul style="list-style-type: none"> • XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica. 	<ul style="list-style-type: none"> • CMC CT • CAA • CCL • CD

2.1-OBXECTIVOS NA PROGRAMACIÓN DE XEOGRAFÍA de 2º BAC.

En relación cos obxectivos concretos da materia **Xeografía de 2º BAC**, a tenor do sinalado no **art. 26 do Decreto 86/2015/** que determina os **Obxectivos** do **bacharelato**, e con base no currículo establecido, pola Consellería de Educación, para a materia de **Xeografía de 2º BAC**, os **obxectivos do currículo**-desta materia-serían:

“ (O **bacharelato** contribuirá a desenvolver no alumnado as capacidades que lle permita:)

....

d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.

....

g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.

...

i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.

l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.

....

p) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.”

2.2-CONTIDOS PREESTABLECIDOS NA PROGRAMACIÓN

A materia **Xeografía de 2º BAC**, ao teor do sinalado no **Decreto 86/2015/** que determina o currículo de Secundaria e Bacharelato, presenta os seguintes **contidos**:

Contidos

❖ Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico

- **B1.1. Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina.**
- **B1.2. Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.**
- **B1.3. Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.**
- **B1.4. Planos e mapas: compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000.**
- **B1.5. Técnicas cartográficas.**
- **B1.6. Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite.**

- ❖ **Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica**
 - B2.1. España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade.
 - B2.2. Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos.
 - B2.3. Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas.
 - B2.4. Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe.
 - B2.5. Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha.
 - B2.6. Corte topográfico: realización e análise.
 - B2.7. Concepto de solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características.

- ❖ **Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación**
 - B3.1. Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámica atmosférica e elementos do clima.
 - B3.2. Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas.
 - B3.3. Dominios climáticos españois: factores limitantes.
 - B3.4. Variabilidade climática. Temperatura e precipitación.
 - B3.5. Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en España.
 - B3.6. Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación.
 - B3.7. Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.
 - B3.8. Factores xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas.
 - B3.9. Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliserias de vexetación.

- ❖ **Bloque 4. A hidrografía**
 - B4.1. Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.
 - B4.2. Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviais peninsulares.
 - B4.3. Réximes fluviais predominantes.
 - B4.4. Zonas húmidas en España.
 - B4.5. Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais.
 - B4.6. Augas subterráneas.

- ❖ **Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade**
 - B5.1. Paisaxes naturais españolas.
 - B5.2. Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedoras do patrimonio natural.

- B5.3. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.
- B5.4. Aproveitamento sustentable do medio físico.
- B5.5. Variedades de paisaxes naturais.

- ❖ **Bloque 6. A poboación española**
- B6.1. Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía.
- B6.2. Evolución histórica.
- B6.3. Movementos naturais de poboación.
- B6.4. Distribución territorial da poboación.
- B6.5. Migracións.
- B6.6. Mapa da distribución da poboación española.
- B6.7. Mapa de densidade da poboación española.
- B6.8. Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.
- B6.9. Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega.
- B6.10. Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.

- ❖ **Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario**
- B7.1. Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.
- B7.2. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.
- B7.3. Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características.
- B7.4. Estrutura da propiedade e tenencia da terra.
- B7.5. Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais.
- B7.6. Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC).
- B7.7. Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego.
- B7.8. Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio.

- ❖ **Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial**
- B8.1. Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.
- B8.2. Localización das fontes de enerxía en España.
- B8.3. Achega ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español.

- B8.4. Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes.
- B8.5. Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro.
- B8.6. Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.

- ❖ **Bloque 9. O sector servizos**
- B9.1. Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario.
- B9.2. Análise dos servizos e distribución no territorio.
- B9.3. Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico.
- B9.4. Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial.
- B9.5. Espazos turísticos: características e evolución.
- B9.6. Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.
- B9.7. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.

- ❖ **Bloque 10. O espazo urbano**
- B10.1. Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio.
- B10.2. Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise socioeconómica e política a través do plano da cidade.
- B10.3. Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento.
- B10.4. Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia.
- B10.5. Características da paisaxe urbana.
- B10.6. Usos do solo urbano. Ordenación territorial.
- B10.7. Rede urbana española. Características do proceso de crecemento espacial das cidades.
- B10.8. Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable. Cidades saudables. O territorio como recurso.

- ❖ **Bloque 11. Formas de organización territorial**
- B11.1. Organización territorial de España.
- B11.2. Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial.
- B11.3. Desequilibrios e contrastes territoriais.
- B11.4. Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia.
- B11.5. A cuestión territorial na España das autonomías.

- ❖ **Bloque 12. España en Europa e no mundo**

- B12.1. España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a unidade e a diversidade política.
- B12.2. España en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa.
- B12.3. Posición de España na Unión Europea. Políticas rexionais e de cohesión territorial.
- B12.4. España no mundo. Globalización e diversidade no mundo.
- B12.5. Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais.
- B12.6. Posición de España nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais.

2.3-TEMPOPORALIZACIÓN DOS CONTIDOS COS SEUS STÁNDARES

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico		
B1.2. Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.	SETEMBRO	XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.
		XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.
B1.3. Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.	SETEMBRO	XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.
B1.4. Planos e mapas: compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000.	SETEMBRO	XHB1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.
		XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.
B1.5. Técnicas cartográficas.	SETEMBRO	XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.
B1.6. Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite.	SETEMBRO	XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.
Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica		
B2.1. España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade.	SETEMBRO/ OUTUBRO	XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
		características.
B2.2. Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos.	SETEMBRO/ OUTUBRO	XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.
B2.3. Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas.	SETEMBRO/ OUTUBRO	XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.
B2.4. Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe.	SETEMBRO/ OUTUBRO	XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.
B2.5. Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha.	SETEMBRO/ OUTUBRO	XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.
B2.6. Corte topográfico: realización e análise.	SETEMBRO/ OUTUBRO	XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.
B2.7. Concepto de solo. Os solos en España: variedade edáfica e as súas características.	SETEMBRO/ OUTUBRO	XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.
		XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.
Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación		
B3.1. Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámicos atmosférica e elementos do clima.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.
B3.2. Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.
B3.3. Dominios climáticos españois: factores limitantes.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.
B3.4. Variabilidade climática. Temperatura e precipitación.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.
B3.5. Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectidos nas

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
España.	NOVEMBRO	estacións climatolóxicas.
		XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.
B3.6. Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XB33.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.
B3.7. Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.
		XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.
B3.8. Factores xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.
B3.9. Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliserie de vexetación.	OUTUBRO/ NOVEMBRO	XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.
		XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.
Bloque 4. A hidrografía		
B4.1. Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.	NOVEMBRO	XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.
B4.2. Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviais peninsulares.	NOVEMBRO	XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.
B4.3. Réximes fluviais predominantes.	NOVEMBRO	XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.
B4.4. Zonas húmidas en España.	NOVEMBRO	XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.
B4.5. Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais.	NOVEMBRO	XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.
		XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflicten as épocas de

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
		seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.
B4.6. Augas subterráneas.	NOVEMBRO	XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflectan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.
Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade		
B5.1. Paisaxes naturais españolas.	DECEMBRO	XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.
		XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.
B5.2. Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedoras do patrimonio natural.	DECEMBRO	XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.
		XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.
B5.3. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.	DECEMBRO	XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.
B5.4. Aproveitamento sustentable do medio físico.	DECEMBRO	XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.
		XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.
		XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.
B5.5. Variedades de paisaxes naturais.	DECEMBRO	XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.
Bloque 6. A poboación española		

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B6.1. Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía.	XANEIRO	XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.
B6.2. Evolución histórica.	XANEIRO	XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.
		XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.
B6.3. Movementos naturais de poboación.	XANEIRO	XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.
		XHB6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.
B6.4. Distribución territorial da poboación.	XANEIRO	XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.
B6.5. Migracións.	XANEIRO	XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.
		XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.
		XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.
B6.6. Mapa da distribución da poboación española.	XANEIRO	XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.
B6.7. Mapa de densidade da poboación española.	XANEIRO	XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.
B6.8. Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.	XANEIRO	XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.
B6.9. Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega.	XANEIRO	XHB6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.
B6.10. Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.	XANEIRO	XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
		presentación informática ou en exposicións en directo.
Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario		
B7.1. Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.
		XHB7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.
B7.2. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.
		XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.
B7.3. Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características.	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.
B7.4. Estrutura da propiedade e tenencia da terra.	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade
B7.5. Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais.	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.
B7.6. Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC).	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.
		XHB7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.
B7.7. Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego.	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.
		XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.
B7.8. Silvicultura: características e	FEBREIRO/ MARZO	XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
desenvolvemento territorial. no	MARZO	das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.
Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial		
B8.1. Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.	MARZO	XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.
		XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.
		XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.
B8.2. Localización das fontes de enerxía en España.	MARZO	XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.
B8.3. Achega ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español.	MARZO	XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.
		XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.
B8.4. Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes.	MARZO	XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.
B8.5. Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro.	MARZO	XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.
		XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.
		XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.
B8.6. Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.	MARZO	XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.
Bloque 9. O sector servizos		

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B9.1. Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario.	MARZO/ ABRIL	XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.
B9.2. Análise dos servizos e distribución no territorio.	MARZO/ ABRIL	XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.
B9.3. Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico.	MARZO/ ABRIL	XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarris, estradas, portos e aeroportos).
		XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.
		XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.
		XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.
		XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.
B9.4. Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial.	MARZO/ ABRIL	XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.
B9.5. Espazos turísticos: características e evolución.	MARZO/ ABRIL	XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.
B9.6. Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.	MARZO/ ABRIL	XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.
		XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.
		XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.
B9.7. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.	MARZO/ ABRIL	XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
Bloque 10. O espazo urbano		
B10.1. Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio.	ABRIL	XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.
B10.2. Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise socioeconómica e política a través do plano da cidade.	ABRIL	XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.
B10.3. Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento.	ABRIL	XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.
		XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.
B10.4. Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia.	ABRIL	XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.
		XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.
B10.5. Características da paisaxe urbana.	ABRIL	XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.
		XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.
B10.6. Usos do solo urbano. Ordenación territorial.	ABRIL	XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.
B10.7. Rede urbana española. Características do proceso de crecemento espacial das cidades.	ABRIL	XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.
B10.8. Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable. Cidades saudables. O territorio como recurso.	ABRIL	XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.
Bloque 11. Formas de organización territorial		
B11.1. Organización territorial de España.	ABRIL	XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.
B11.2. Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial.		XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
	ABRIL	XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.
		XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.
		XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.
B11.3. Desequilibrios e contrastes territoriais.	ABRIL	XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.
B11.4. Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia.	ABRIL	XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.
B11.5. A cuestión territorial na España das autonomías.	ABRIL	XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.
		XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.
Bloque 12. España en Europa e no mundo		
B12.1. España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a unidade e a diversidade política.	MAIO	XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.
		XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.
		XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais.
B12.2. España en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa.	MAIO	XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.
B12.3. Posición de España na Unión Europea. Políticas rexionais e de cohesión territorial.	MAIO	XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.
		XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de

XEOGRAFÍA. 2º DE BACHARELATO.		
CONTIDOS	TEMPORALIZACIÓN	ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
		España na Unión Europea.
B12.4. España no mundo. Globalización e diversidade no mundo.	MAIO	XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.
B12.5. Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais.	MAIO	XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.
B12.6. Posición de España nas áreas socioeconómicas e xeopolíticas mundiais.	MAIO	XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.

Temporalización prevista e secuenciación da XEOGRAFÍA de 2º CURSO BACHARELATO por AVALIACIÓN:

Primeira AVALIACIÓN

- A xeografía e o estudo do espazo xeográfico.
- O Relevo español: a súa diversidade xeo-morfolóxica.
- A diversidade climática e a vexetación.
- A hidrografía.
- As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade.

Segunda AVALIACIÓN

- O espazo rural e as actividades do sector primario.
- As fontes de enerxía e o espazo industrial.
- O sector servizos.
- A poboación española.

Terceira AVALIACIÓN

- O espazo urbano.
- As formas de organización territorial.
- España en Europa e no mundo.

2.4-GRAO MÍNIMO DE CONSECUCCIÓN PARA SUPERAR A MATERIA

Con base no **currículo** da materia de **XEOGRAFÍA de 2º de BAC** os **obxectivos**, os **contidos** e os **estándares**, establecidos pola **Administración educativa**, tendo presente as **indicacións** do **Grupo de Traballo de Xeografía da CIUG** para a preparación das **probos EBAU 2019**, propónse a **relación de mínimos esixibles** que os alumnos deben coñecer necesariamente, conectada cos

respectivos estándares de aprendizaxe xa sinalados, para unha **avaliación positiva** na materia.

CONTIDOS: Contidos mínimos esixibles para superar a materia

Coa intención de **garantir** o **dereito** do **alumnado** a que o seu **rendemento** escolar sexa **valorado conforme** a criterios de plena **obxectividade**, deberán **facerse públicos** os **criterios xerais** que se aplicaran para a **avaliación** das **aprendizaxes**, **promoción** e **titulación**.

Ao **comezo** do **período lectivo** darase **información** sobre os **contidos mínimos esixibles** para a superación das diferentes materias del dependentes, os procedementos de recuperación e de apoio previstos, e os criterios de avaliación e procedementos de cualificación aplicables.

Para cada unha das **unidades** da materia de **XEOGRAFÍA de 2º de BAC** indícanse os **contidos mínimos** esixibles que o alumnado deberá ter adquirido para superar positivamente a materia.

Unidade 1. A xeografía, unha ciencia para o século XXI

- Coñecemento do concepto de xeografía e o pensamento crítico do territorio.
- Os trazos que caracterizan e os intercambios que forman o espazo xeográfico.
- Análise das distintas saídas profesionais da xeografía.
- A representación da información xeográfica.
- Comprensión dos diferentes tipos de proxeccións cartográficas.

Unidade 2. O medio físico de España

- As características do relevo e dos solos e formación xeolóxica da Península.
- O relevo da Meseta, das serras interiores e das cordilleiras exteriores.
- Características das depresións do Ebro e do Guadalquivir.
- Trazos característicos das costas atlánticas e mediterráneas da Península.
- O relevo do arquipélago balear e canario.

Unidade 3. Diversidade climática e vexetación de España

- Explicación da influencia da circulación atmosférica en altura e en superficie.
- A incidencia dos centros de acción, as masas de aire e o relevo no clima.
- Caracterización dos catro grandes climas de España e as súas variedades máis destacadas.
- Descrición dos ríos e da vexetación de cada grupo climático de España.
- Análise das causas e consecuencias do cambio climático e valoración do proceso de desertización en España.

Unidade 4. Os recursos e a enerxía

- Caracterización das cuncas e vertentes hidrográficas e valoración dos recursos hídricos de España.
- Valoración da auga como recursos escaso e descrición das políticas hidráulicas españolas.
- Descrición do estado actual dos recursos enerxéticos renovables e non renovables en España.
- Descrición do estado actual da explotación dos recursos mineiros españois.

- Coñecemento do concepto de descarbonización e a súa relación coas enerxías renovables.

Unidade 5. Paisaxes naturais e culturais

- Caracterización das paisaxes vexetais de España, a súa biodiversidade e o impacto da acción antrópica.
- Fundamentación das paisaxes culturais e o seu nivel de protección actual.
- Coñecemento e valoración das políticas de protección e conservación dos espazos naturais de España.
- Valoración das causas e consecuencias das repercusións ambientais das actividades económicas.
- Avaliación do contido e utilidade dos últimos cumes climáticos.

Unidade 6. A poboación española

- Análise das fontes demográficas, das proxeccións e dos indicadores para o estudo da poboación.
- Contextualización da evolución histórica e da dinámica actual da poboación española.
- Descrición da estrutura actual e da distribución territorial da poboación española.
- Avaliación da situación da poboación activa de España e do problema do paro.
- Análise do proceso de envellecemento da poboación española e mundial.

Unidade 7. Os fluxos migratorios e a mobilidade

- Análise das causas e das consecuencias dos movementos migratorios.
- Principais características das migracións interiores e exteriores no último século.
- Valoración do papel de España como país emigrante e como país inmigrante e das súas consecuencias.
- Definición da mobilidade cotiá ou habitual e análise dos tipos que se distinguen. Reflexión sobre a situación actual das persoas migrantes en España e valoración das políticas migratorias.

Unidade 8. O espazo rural

- Caracterización da poboación rural e dos procesos de despoboamento e neorruralidade.
- Comprensión da produción agrícola tradicional e da comercialización na agricultura de mercado.
- Descrición das actividades agrícolas e do poboamento das paisaxes agrarias de España.
- Valoración do funcionamento e utilidade da política agraria da Unión Europea.
- Análise da situación actual da actividade pesqueira española e da política pesqueira comunitaria.

Unidade 9. A industria e a construción

- Principais características do proceso de industrialización en España e a actual reestruturación.
- Caracterización do tecido industrial español e valoración dos principais sectores industriais.
- Análise dos cambios máis destacados do sector nos últimos anos.
- Contextualización da industria española dentro do marco europeo e mundial.

- Análise do valor económico das pemes e dos traballadores autónomos no tecido empresarial español.

Unidade 10. As actividades do sector terciario

- Análise das características e da clasificación dos servizos.
- Valoración da situación actual do comercio interior e exterior en España.
- Estrutura dos medios de transporte, a loxística e a intermodalidade.
- Descrición das outras actividades do sector servizos.
- Análise do auxe das tecnoloxías da información e a importancia crecente dos medios de comunicación.

Unidade 11. A cidade: estrutura e morfoloxía

- Caracterización e descrición dos criterios definidores da cidade.
- Descrición do papel dos axentes e o urbanismo na produción da cidade.
- Os obxectivos e os plans urbanísticos e a súa relación coa clasificación do solo.
- A relación entre a estrutura e forma da cidade e as diferentes actividades e funcións urbanas.
- Os cambios e continuidades na cidade contemporánea e os procesos de polarización social e económica.

Unidade 12. Redes urbanas e problemática da cidade actual

- Constatación do papel da globalización na formación da cidade española do século XXI.
- Análise do modelo de xerarquía urbana e as redes urbanas en España.
- Caracterización das transformacións urbanas e análise das problemáticas máis recente na cidade española.
- A organización social e económica e a súa incidencia na evolución histórica da cidade en España.
- As políticas medioambientais e de rexeneración urbana que garanten a aparición e o desenvolvemento da cidade sostible.

Unidade 13. A organización política e territorial de España

- Valoración de España como un Estado democrático a través da división de poderes.
- Análise da organización territorial de España en Comunidades Autónomas e outras entidades territoriais.
- Caracterización dos contrastes e desequilibrios territoriais debidos a diferentes tipos de condicionantes.
- Avaliación dos disitintos proxectos de políticas rexionais para cohesionar o territorio español.
- Identificación de procesos de participación cidadá no ámbito da xestión política.

Unidade 14. España en Europa e no mundo

- Definición e descrición do concepto e proceso de globalización.
- Análise e caracterización da incidencia dos contrastes físicos e económicos no continente europeo.
- Descrición das funcións principais das institucións e organismos da Unión Europea.
- Valoración da importancia das políticas rexionais da Unión Europea.

- Balance da integración de España dentro da Unión Europea e a súa contextualización dentro de Europa e o mundo.

PROGRAMA DE MÍNIMOS ESIXIBLES: Orientacións para o Exame de XEOGRAFÍA nas probas ABAU.

PROBA EBAU de XEOGRAFÍA:

- DIRECTRICES XERAIS:

No que se presenta a continuación quedan reflectidas as **directrices e orientacións** asumidas polo **Grupo de Traballo de Xeografía** para o **curso académico 2017-2018**, e que **continúa**, ata o presente, para o **curso 2018-19**.

Desenvolvemento do currículo

Da cordo co **Decreto 86/2015**, do 25 de xuño, polo que se establece o **currículo** da educación secundaria obrigatoria e do **bacharelato** na Comunidade Autónoma de Galicia, a **proba** correspondente á **materia obrigatoria** de **Xeografía** versará sobre as **capacidades e contidos** da **materia** de **segundo de bacharelato, Xeografía**.

A **PROBA** Consistirá na **redacción** dunha **composición** a partir de **documentos** na que se dea **resposta por escrito** a unha **serie de cuestións** adecuadas ao tipo de **coñecementos e capacidades** que deban seren **avaliados** e o **formato** de **resposta** deberá garantir a **aplicación de criterios obxectivos de avaliación**.

- CONTIDOS. Desenvolvemento dos BLOQUES de contidos para o exame 2019 se non hai modificacións:

Os **temas propostos** (contidos) para realizar a **composición** seguirán sendo **similares** aos de **convocatorias anteriores**.

Cada **BLOQUE** contén un **esquema**, deste extráense uns **temas** para converterse na **pregunta teórica**, uns **exercicios prácticos** que serán os **modelos** a seguir no exames e un **vocabulario propio** do **BLOQUE**, conceptos dos que sairá a **primeira cuestión do exame**.

Esta **materia** ten como fin primordial a **obtención** por parte do alumnado do **nivel óptimo** para acadar os **resultados** máis **favorables** na **ABAU**.

O **temario** ven marcado polos responsables da **CIUG** de **XEOGRAFÍA**.

A **última data de modificación** foi do **17 de novembro de 2017**.

BLOQUE 1 - A XEOGRAFÍA E O ESTUDO DO ESPAZO XEOGRÁFICO

Esquema

1.1 Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina.

1.2 Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe.

1.3 Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.

Os contidos deste bloque terán aplicación práctica no resto dos bloques.

BLOQUE 2 – O RELEVO ESPAÑOL: A SÚA DIVERSIDADE XEOMORFOLÓXICA

Esquema

2.1 Formación e evolución xeolóxica.

2.2 Variedade litolóxica e formas do relevo diferencial.

2.3 Unidades morfoestruturais.

2.4 O solo: elementos constitutivos e localización

Tema (pregunta teórica)

- Formación e evolución xeomorfolóxica da Península Ibérica e das Illas Canarias e Baleares (da era arcaica ao glacialismo cuaternario).

Prácticos

- Comentario guiado dun fragmento de mapa topográfico: identificación das coordenadas xeográficas, máximas e mínimas altitudes, zonas de maiores e menores pendentes, principais cursos fluviais e orientación dos mesmos.
- Comentario de perfís topográficos: N-S da Península Ibérica.
- Mapa litolóxico de España.
- Debuxos, imaxes e gráficos con tipos de modelado: granítico, cárstico ou volcánico.

Vocabulario

Aluvión / Foz/ Litosfera/ Meseta/ Penechaira/ Somonte/ Tectónica de placas/ Esteiro/ Ría/ Tómbolo/ Zócolo/ Macizos Antigos/ Cordilleiras de pregamento/ Cuncassedimentarias (14)

BLOQUE 3 – A DIVERSIDADE CLIMÁTICA E A VEXETACIÓN

Esquema

3.1 Factores xeográficos e termodinámicos do clima.

3.2 Tipos de tempo.

3.3 Dominios climáticos: atlántico, mediterráneo, de interior, de montaña, subtropical.

3.4 Factores da diversidade bioxeográfica.

3.5 Paisaxes vexetais: atlántico, mediterráneo, canario e de montaña.

Tema (pregunta teórica)

- Factores xeográficos e termodinámicos que inflúen no clima de España.
- Factores xeográficos: latitude, situación, influencia do mar, relevo.
- Factores termodinámicos: en altura (Jet Stream) e en superficie (centros de acción, masas de aire, frontes).

Prácticos

- Mapas de temperaturas e precipitacións medias.
- Mapas do tempo en superficie: Advección do Oeste, Anticiclón de Verán e Tempodo Norte.
- Mapa dos climas de España.
- Climogramas: análise de temperaturas, precipitacións e aridez; factores que inflúen no clima; influencia no medio; tipos de climas e localización xeográfica dos mesmos.
- Análise de cliseries: Pireneos e Teide.

Vocabulario

Aridez / Barlovento/ Inversión térmica/ Isóbara/ Isohieta/ Umbría/ Laurisilva/ Maquis/Vexetación clímax/ Vexetación antrópica/ Landa (11)

BLOQUE 4 – A HIDROGRAFÍA

Esquema

4.1. Cuncas hidrográficas e tipos de réxime fluvial.

4.2. Lagos, lagoas, zonas húmidas costeiras.

4.3. Problemática dos recursos hídricos: transvases, desalinización, recuperación de acuíferos, saneamento dos ríos.

Tema (pregunta teórica)

- Problemática dos recursos hídricos en España e posibles solucións.
- Os transvases.
- A desalinización.
- A recuperación de acuíferos.
- O saneamento dos ríos.

Práctico

- Comentario de hidrogramas (nival, pluvio-nival, pluvial oceánico, pluvial mediterráneo).

Vocabulario

Cunca fluvial/ Estiaxe/ Marisma (3).

BLOQUE 5 – AS PAISAXES NATURAIS E AS RELACIÓNS ENTRE NATUREZA E SOCIEDADE

Esquema

5.1 A paisaxe: recurso común, interpretación e transformacións recentes.

5.2 O patrimonio natural español e categorías de protección.

5.3 Repercusións ambientais da acción humana: Contaminación, quecemento global, pegada ecolóxica.

5.4 Respostas e solucións cara a sustentabilidade.

Tema (pregunta teórica)

- Repercusións ambientais da acción humana:
- Contaminación.
- Quecemento global.
- Pegada ecolóxica.

Prácticos

- Mapas de desertización e incendios forestais.
- Comentario dunha imaxe de paisaxe natural: atlántica, mediterránea, de montaña e das illas Canarias.

Vocabulario

Avaliación de impacto ambiental/ Ecosistema/ Efecto invernadoiro/ Paisaxe (4)

BLOQUE 6 – A POBOACIÓN ESPAÑOLA

Esquema

6.1 Dinámica da poboación.

6.2 Os movementos naturais da poboación.

6.3 Mobilidade espacial da poboación e debate sobre a inmigración.

6.4 A estrutura demográfica: idade, sexo e actividade económica.

6.5 Distribución espacial.

Tema (pregunta teórica)

- Dinámicas demográficas actuais:
- Desequilibrios territoriais no movemento natural da poboación.
- Movementos migratorios (1990 á actualidade)

Prácticos

- Analizar taxas demográficas de Galicia (movemento natural).
- Comentar e comparar pirámides de poboación (década de 1960 e actual).
- Gráfica da transición demográfica en España.

Vocabulario

Poboación activa/ Esperanza de vida/ Réxime demográfico/ Censo de poboación/ Crecemento vexetativo/ Taxa de fecundidade/ Transición demográfica/ Padrón municipal. (8)

BLOQUE 7 – O ESPAZO RURAL E AS ACTIVIDADES DO SECTOR PRIMARIO

Esquema

7.1 Os usos do solo e a súa distribución: tipos e factores explicativos.

7.2 A estrutura agraria e as súas transformacións recentes (U.E.)

7.3 O desenvolvemento da gandería española e as súas transformacións.

7.4 A explotación dos bosques.

7.5 As paisaxes agrarias: atlántica, mediterránea, de interior, canaria e de montaña.

7.6 A pesca e os espazos pesqueiros.

Tema (pregunta teórica)

- Transformacións recentes na estrutura agropecuaria española:
- As explotacións agrarias.
- Técnicas e sistemas agrarios.
- Política Agrícola Común.

Prácticos

- Comentario e localización dunha paisaxe agraria española: dominio climático, relevo, estrutura da propiedade, tipo de aproveitamento, poboamento, etc.
- Mapa de espazos pesqueiros (rexións e caladoiros).
- Gráficos sobre a produción final agraria e poboación ocupada neste sector.

Vocabulario

Acuicultura/ Agricultura ecolóxica/ Denominación de orixe/ Desagrarización/ Explotación intensiva/ Política Pesqueira Comunitaria (PPC)/ Silvicultura/ Transxénicos.

BLOQUE 8 – AS FONTES DE ENERXÍA E O ESPAZO INDUSTRIAL

Esquema

8.1 Proceso e factores da industrialización española.

8.2 O tecido industrial español e os seus contrastes.

8.3 Gran variedade de paisaxes industriais.

8.3.1 Áreas de antiga industrialización.

8.3.2 Áreas urbanas e rurais.

8.3.3 Paisaxes da innovación.

8.4 Situación actual da industria: desafíos e globalización.

8.5 A enerxía: a diversidade de fontes de enerxía.

Tema (pregunta teórica)

- Situación actual da industria en España.
- Os problemas estruturais (dimensión, I+D+i, tecnoloxía)
- Tendencias recentes da industria en España: globalización e deslocalización.

Prácticos

- Comentario dunha paisaxe industrial.
- Gráficos comparativos de produción e consumo enerxético.
- Mapa das principais áreas industriais de España.

Vocabulario

Economías de escala/ Enerxías renovables/ Difusión industrial/ Fondos estruturais/Subcontratación/ Industrias verdes/ Materias primas estratéxicas / Parque tecnolóxico. (8)

BLOQUE 9 – O SECTOR SERVIZOS

Esquema

9.1 Terciarización da economía e sociedade do benestar.

9.2 Distribución comercial e espazos do consumo.

9.3 Os servizos financeiros e a balanza de pagamentos.

9.4 Transporte e comunicacións.

9.5 Os espazos turísticos.

9.5.1 Paisaxes turísticas.

9.5.2 Impactos ambientais.

Tema (pregunta teórica)

- Sector servizos e o proceso de terciarización da economía en España.
- Características do sector terciario.
- Causas da terciarización.
- Contrastos na localización dos servizos.

Prácticos

- Comentario de paisaxes turísticas.
- Mapas da distribución de redes e infraestruturas do transporte (AVE, autoestradas, autovías, portos e aeroportos).
- Mapas ou gráficos sobre a distribución e tendencias do turismo.

Vocabulario

Balanza comercial/ Economía somerxida/ Ecoturismo/ Franquía/ Taxas aeroportuarias/ Tour operadores. (6)

BLOQUE 10 – O ESPAZO URBANO

Esquema

10.1 O proceso de urbanización en España.

10.1.1 Concepto de cidade.

10.1.2 Axentes sociais urbanos.

10.1.3 Urbanismo e ordenación do territorio.

10.1.4 Morfoloxía urbana (tipos de planos).

10.1.5 Funcións urbanas.

10.2 Fenómeno urbano en España.

10.2.1 A cidade preindustrial.

10.2.2 A cidade industrial.

10.2.3 A cidade postindustrial.

10.2.4 Xerarquías e redes urbanas en España.

10.3 Transformacións recentes na estrutura das cidades.

10.3.1 Cidade difusa.

10.3.2 Os cambios no centro urbano (degradación /vs/ rehabilitación).

10.3.3 Cambios de uso no solo urbano.

10.4 Impacto ambiental da urbanización.

Tema (pregunta teórica)

- Transformacións recentes na estrutura das cidades.
- Cidade difusa.
- Os cambios no centro urbano (degradación /vs/ rehabilitación).
- Cambios de uso no solo urbano.

Prácticos

- Comentario dun plano urbano: Barcelona ou Madrid.
- Comentario dunha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.
- Mapa do sistema urbano español.

Vocabulario

Área suburbana/ Área metropolitana/ Cualificación do solo/ Plan Xeral de Ordenación Urbana (PXOU)/ Unidade Veciñal de Absorción (UVA)/ Xentrificación. (6)

BLOQUE 11 – FORMAS DE ORGANIZACIÓN TERRITORIAL

Esquema

11.1 Evolución histórica.

11.2 A organización territorial do Estado español.

11.2.1 Comunidades autónomas.

11.2.2. Poder local: a administración provincial e municipal.

11.3 Desequilibrios territoriais.

11.4 Políticas rexionais.

Tema (pregunta teórica)

- Contrastes rexionais en España.
- Evolución histórica.
- Desequilibrios territoriais.

Prácticos

- Mapa de provincias.
- Mapa de Comunidades e Cidades Autónomas e as súas capitais.

Vocabulario

Parroquia/ Municipio/ Provincia/ Comunidade Autónoma/ Estatuto de autonomía (5).

BLOQUE 12 – ESPAÑA EN EUROPA E NO MUNDO

Esquema

12.1 España no contexto da UE

12.2 Globalización económica.

12.3 España no escenario xeopolítico mundial.

12.4 España no escenario socioeconómico mundial.

Tema (pregunta teórica)

- España no escenario xeopolítico:
- España na UE.
- España no mundo.

Prácticos

- Mapa do PIB per cápita en Europa e no mundo.
- Mapa de espazos centrais e periféricos no mundo.

Vocabulario

Movimentos antiglobalización/ Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable/Xeopolítica (3).

• PROBAABAUDE XEOGRAFÍA

Estrutura da proba:

A **proba** inclúe un **conxunto de documentos** (escritos, imaxe, mapa, gráfica, ...) que manteñen **certa relación temática** entre eles.

Os alumnos **deberán realizar** unha **composición** a partir deses **documentos** sobre o **tema proposto**. Proporciónaselle ao alumnado un certo **número de cuestións** para orientar a súa **composición**, que debe ser **global** tratando de **evitar** respostas **inconexas**.

As **partes** da proba son as seguintes:

- **PRIMEIRA PREGUNTA:** definir **catro conceptos xeográficos** a elixir **dos seis propostos**. Trátase ademais de que o alumnado saiba usar axeitadamente a **terminoloxía xeográfica** relacionándoo cun **exemplo**.
- **SEGUNDA PREGUNTA:** desenvolver unha **pregunta práctica** consistente na **localización, lectura, interpretación, explicación e análise crítica** dun **documento gráfico** relacionado coas **destrezas e habilidades xeográficas fundamentais**, e que se recollen no apartado anterior, estruturado por **bloques de coñecemento**.
- **TERCEIRA PREGUNTA:** desenvolver unha **cuestión teórica** referida aos **temas** extraídos dos **bloques de coñecemento**. Nesta pregunta inclúiranse **orientacións** para o seu desenvolvemento.
 - Os **bloques**:

Os **Bloques de coñecemento** repartiranse en **dous** grandes **grupos** de forma que **si a pregunta teórica está extraída do primeiro grupo a pregunta práctica será dos prácticos do segundo grupo**.

OPCIÓN A

VOCABULARIO (2 pts.): De todos os bloques (relación adxunta de conceptos).

PREGUNTA PRÁCTICA (4 pts): Prácticos dos BLOQUES completos 6 ao 10.

PREGUNTA TEÓRICA (4 pts) Bloques do 2 ao 5 máis o 11 e 12.

OPCIÓN B

VOCABULARIO (2 pts.): De todos os bloques (relación adxunta de conceptos).

PREGUNTA PRÁCTICA (4 pts): Bloques do 2 ao 5 máis o 11 e 12.

PREGUNTA TEÓRICA (4 pts): Bloques do 6 ao 10.

- **VALORACIÓN da PROBA ABAU de XEOGRAFÍA**

A PRIMEIRA PREGUNTA, vocabulario terá unha **puntuación máxima de 2 puntos** (0,50 por concepto definido correctamente). A **resposta** ten que ser **breve** (máximo **cinco liñas**), **concreta** e **precisa** (que corresponda ao **concepto**), e **contextualizado** cun **exemplo**. Valorarase a utilización de **termos** con significado **xeográfico**.

A SEGUNDA PREGUNTA terá unha **puntuación máxima de 5 puntos**.

Requírese a **correcta comprensión** e **interpretación** do **documento** (superando a mera descrición elemental), e sempre que sexa posible a **explicación** das **causas dos fenómenos** representados e as posibles **consecuencias** derivadas.

Especifícanse os **puntos básicos** aos que debe atender a resposta:

- **De carácter xeral. Tipoloxía da imaxe:** sistema de representación, **información** contida e **estrutura** (tipo de datos, escala); **ámbito territorial, secuenciación temporal** e **significado** respecto ao **fenómeno tratado** (por ex. **No**

caso dun gráfico de variacións de taxas de actividade, se o período temporal constitúe unha ou varias etapas significativas).

- **Localización:** Valorarase a **correctalocalización** e relación dos elementos xeográficos solicitados, físicos e políticos.
- **Comentario (análise e explicación) dos acontecementos reflectidos** (*por ex. no caso dun diagrama climático, réxime de precipitacións e temperaturas) aludindo aos aspectos relacionados (no caso anterior, situacións atmosféricas e formacións vexetais asociadas).*
- **Comparación dos resultados comentados con aspectos ou feitos similares** noutros **ámbitos territoriais** ou durante **outros períodos** que axuden á **comprensión e explicación** do fenómeno (*por ex. nun gráfico de inmigración, correntes *inmigratorias comparables noutros períodos ou noutros ámbitos territoriais).*
- **Achega crítica**, se é posible, dalgún **aspecto derivado** da interpretación do fenómeno no **contexto mundial actual**.

A TERCEIRA PREGUNTA terá unha **puntuación máxima de 3 puntos**. Hase de **responder** ás **cuestións** seguindo as **orientacións** propostas; **valorarase** a organización dos contidos nunha secuencia expositiva, o nivel explicativo do seu desenvolvemento e a capacidade de establecer relacións comparativas, ademais do uso do vocabulario xeográfico.

EN TODA A PROBA e ata **1 punto na nota final**, consideraranse elementos de **ponderación** a calidade da redacción, a corrección gramatical e ortográfica.

RELACIÓN DE CONCEPTOS:

- **Acuicultura;** Agricultura ecolóxica; Aluvián; Área metropolitana; Área suburbana; Aridez; Avaliación de impacto ambiental.
- **Balanza de pagamentos;** Barlovento.
- **Censo de Poboación;** Comisión europea; Comunidade Autónoma; Cordilleiras de Pregamento; Cualificación do solo; Cunca fluvial; Cuncas sedimentarias.
- **Denominación de orixe;** Desagrarización; Difusión industrial.
- **Economías emerxidas;** Economías de escala Ecosistema Ecoturismo; Efecto invernadoiro; Enerxías renovables; Esperanza de Vida; Estatuto de autonomía; Esteiro; Estiaxe; Explotación intensiva.
- **Fondos estruturais;** Foz; Franquía.
- **Industrias verdes;** Inversión térmica; Isóbara; Isohieta
- **Landa;** Laurisilva; Litosfera.
- **Macizos Antigos;** Maquis; Marisma; Materias primas estratéxicas; Meseta; Movementsos antiglobalización; Municipio.
- **Obxectivos** de desenvolvemento sustentable.

- **Padrón** municipal; Paisaxe; Parque tecnolóxico; Parroquia; Penechaira; Plan Estratéxico de Infraestruturas do Transporte (PEIT); Plan Xeral de Ordenación Urbana (PXOU); Poboación Activa; Política Agrícola Común (PAC); Política Pesqueira Comunitaria (PPC); Provincia.
- **Réxime** Demográfico; Ría.
- **Saldo** Migratorio; Silvicultura; Somonte; Subcontratación.
- **Taxa** de Fecundidade; Taxas aeroportuarias; Tectónica de placas; Tómbolo; Tour operadores; Transición Demográfica; Transxénicos.
- **Umbría**; Unidade Veciñal de Absorción (UVA).
- **Vexetación** antrópica; Vexetación clímax.
- **Xentrificación**; Xeopolítica
- **Zócolo**

2.5-PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN.

•O alumnado na materia de **Xeografía de 2º BACH** durante o curso, será avaliado mediante **procedementos de avaliación** e **instrumentos** que constaten e verifiquen os **mínimos** e **sixibles** a **dominar** **suficientemente** polos discentes coa finalidade, sempre presente, de superación das **ABAU 2019**.

•Os **instrumentos** da **avaliación** será os seguintes:

-**Probas escritas**. Baseadas nos criterios e modelos das probas **ABAU 2017** para a materia de **Xeografía de 2º de BAC**

-**Verificación de Actitude positiva en relación coa a materia**: autodisciplina, interese, tempo de reacción aos avisos, traballo activo e participación/intervención nas sesións de clase.

-**Comprobación da disposición do material**: textos básicos (teóricos e prácticos) e libreta de clase que deberá estar ao día.

-**Realización, exposición e entrega de tarefas na data fixada**: esquemas, recensións e/ou síntese dos temas, traballos expositivos –grupo, individual-, traballos prácticos, ... Valórase interese pola materia/tema desenvolvido, emprego de vocabulario técnico da materia e a reflexión e valoración/opinión dos feitos e exemplos obxecto de análise.

III-CONCRECIÓNS METODOLÓXICAS DA MATERIA DE XEOGRAFÍA de 2º de BACH

A Orde ECD/65/2015, do 21 de xaneiro, pola que se describen as relacións entre as competencias, os contidos e os criterios de avaliación da educación primaria, a educación secundaria obrigatoria e o bacharelato; no seu anexo II sinala que “Os **métodos didácticos débense elixir en función do que se sabe que é óptimo para alcanzar as metas propostas e en función dos condicionantes en que ten lugar o ensino**.”

A natureza da materia, as condicións socioculturais, a dispoñibilidade de recursos e as características dos alumnos e alumnas condicionan o proceso de ensino-aprendizaxe, polo que será necesario que o método seguido se axuste a estes condicionantes co fin de propiciar unha aprendizaxe competencial no alumnado”.

Polo tanto, o tratamento metodolóxico da materia de XEOGRAFÍA de 2º de BACH débese axustar ao nivel de competencias inicial do alumnado, respectando ritmos e estilos de aprendizaxe e a atención á diversidade.

Xeografía de 2º de BACH permite desenvolver metodoloxías e estratexias activas, nas que o traballo individual e cooperativo estean permanentemente presentes, con elaboración de diferentes tipos de materiais, e integrando de xeito especial as TIC.

Ademais, a materia de Xeografía de 2º de BACH ten un alto contido práctico. A base é a explicación inicial do profesor, a análise das feitos e exemplos concretos – do entorno-, no que se require unha alta participación do alumnado no posterior debate e intervencións dos alumnos..

A Metodoloxía é de carácter integral, dando prioridade a unha metodoloxía que abranca todos os aspectos que caracterizan cada tema de contidos da Xeografía, contextualizando os feitos e experiencias do entorno.

3.1-ESTRATEGIAS METODOLÓXICAS.

En relación cos principios metodolóxico, o art. 27 Decreto 86/2015, do 25 de xuño, enumera os principios metodolóxicos aplicables ao bacharelato:

“1.- Os centros docentes implementarán metodoloxías que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado e as súas características individuais e/ou estilos de aprendizaxe, co fin de conseguir que todo o alumnado alcance o máximo desenvolvemento das súas capacidades. Así mesmo, estas metodoloxías deberán favorecer a capacidade do alumnado para aprender por si mesmo, para traballar en equipo e promover o traballo en equipo, e para aplicar métodos de investigación apropiados.

2.- A metodoloxía que se utilice no bacharelato favorecerá o traballo individual e en grupo, o pensamento autónomo, crítico e rigoroso, o uso de técnicas e hábitos de investigación en distintos campos do saber, a capacidade do alumnado de aprender por si mesmo, así como a transferencia e a aplicación do aprendido.

3.- As tecnoloxías da información e da comunicación serán unha ferramenta necesaria para a aprendizaxe en todas as materias, tanto polo seu carácter imprescindible na educación superior como pola súa utilidade e relevancia para a vida cotiá e a inserción laboral.

4.- A consellería con competencias en materia de educación promoverá as medidas necesarias para que as habilidades de comprensión de lectura e de uso da información, a expresión escrita e a capacidade de se expresar correctamente en público se traballen polo profesorado en todas as materias. O alumnado de bacharelato debe adquirir, ademais, un manexo adecuado da información en diferentes soportes e procedente de distintas fontes, incluída a biblioteca escolar, en liña co concepto de alfabetizacións múltiples.

5.-

6.- ...”

Coa intencionalidade da **aplicación de estratexias interactivas**, resulta preferible centrar o estudo nas **características esenciais** dos contidos temáticos da materia de xeografía, así como na súa evolución, **a través da análise, comentario e estudo** dun número limitado **de exemplos significativos por medio de documentación ao efecto**.

Para iso, seguimos o seguinte **guión** da **ACTIVIDADE FORMATIVA** durante o curso:

- -Parte do tempo principal nas sesións de clase dedicarase a **exposición compartida e centrada** no marco xeral correspondente a cada contido temático da xeografía e ao **comentario** de feitos significativos presentados ao alumnado en **soporte informático e documental**. Posteriormente, en **grupo**, **análise**, **comparación** e **debate crítico participativo** e **motivador** sobre a **complexidade** dos feitos obxecto de estudo e a súa **interpretación a partir da documentación** aportada.
- -Elaboración de **traballos** de **recompilación** e **comentario de contidos temáticos da xeografía significativos** que se exporán na clase seguindo as pautas temporais e expositivas do temario segundo a **proba ABAU**. Uso de distintas fontes: periódicos, revistas especializadas, documentais TV, páxinas web especializadas, ...
- -**Planificación** da **percepción dos conceptos xeográficos *in situ***, mediante **visitas** á entorna, museos, exposicións, conferencias, ...
- -**Traballo continuado**, revisando materiais de clase e de actividades semanais de aplicación práctica dos alumnos. Se aconsellará o uso de páxinas web de contidos da materia, útiles para obter material e servir de fonte de consulta.

Entre as **estratexias aplicables** destacamos:

- 1 Estratexia expositiva participativa:** Na **exposición inicial** dos contidos da materia, foméntase a **participación activa** do alumnado, fuxindo da **recepción pasiva**. Promóvese o **diálogo interactivo** entre o alumnado e profesor.
- 2 Estratexia referencial:** Procúrase a relación coa **realidade próxima** por medio dos Mas Media, recollendo novas de exposicións, actos e acontecementos relacionados co mundo da xeografía ou da historia en xeral. O feito de estar en Noia, concello próxima a Santiago de Compostela dota de posibilidades: exposicións, conferencias, etc..
- 3 Estratexia de indagación:** O obxectivo é facilitar a **asimilación** de **contidos**, hábitos, técnicas e métodos de traballo e estudo: traballos cortos de síntese, comentarios de feitos económicos, políticos ou históricos concretos en relación cos contidos da materia de xeografía ou de materias afíns (economía, historia, patrimonio natural, etc).

- 4 **Estratexia de intercambio e debate:** O fomento de **debates** e as **saídas** pola contorna buscan a **asimilación crítica** polo alumnado de valores e actitudes para a **consecución de criterios e personalidade propios**.

3.2-CRITERIOS METODOLÓXICOS.

En relación co exposto anteriormente, entre os **criterios** para elaborar e aplicar as **estratexias metodolóxicas** da materia de **Xeografía de 2º de BAC**, nesta proposta didáctica, destaca os seguintes:

- a) **Adaptación** ás características e **intereses** do alumnado de 2º Bacharelato, de acordo coas capacidades intelectuais individuais e colectivas propias da etapa.
- b) **Autonomía persoal:** incentivar a capacidade para aprender por si mesmo.
- c) **Actividade:** fomentar a participación na dinámica xeral da aula, con estratexias individuais e en grupo que fomenten a socialización. Pode haber alumnado novo.
- d) **Motivación e sensibilidade:** despertar o interese pola aprendizaxe.
- e) **Integración e interdisciplinidade:** exposición dos contidos cunha estrutura clara, establecendo interrelacións entre a Xeografía e doutras disciplinas: historia, economía, arte, linguas, cultura, ...
- f) **Funcionalidade:** fomentar a proxección práctica dos contidos e a súa aplicación ao contorno, co fin de asegurar a funcionalidade das aprendizaxes en dous sentidos: o desenvolvemento de capacidades para posteriores adquisicións e a súa aplicación na vida cotiá.
- g) **Variedade na metodoloxía.** Apréndese mellor con fórmulas diversas.

IV-MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Constátase que hoxe en día é posible o coñecemento da **Xeografía de 2º de BAC**, a partir dos **recursos** que se atopan na **rede**. Estes **constituirán a base** dos **materiais didácticos**, xunto coa **proxección** de **contidos** en formatos apropiados (*powerpoint*) ou dos documentos que analicen e expliquen os contidos da materia de **xeografía** recollidos no **currículo**.

En relación cos **recursos** e **materiais**, **destacamos:**

- **Disporase durante o curso de tecnoloxía de proxección moderna.**
- **Texto: complementariamente ao libro de texto, ou de xeito alternativo, os textos que desenvolven os contidos serán subministrados en arquivos informáticos polo departamento, elaborados e seleccionados a través de páxinas webs especializadas ou bibliografía específica.**
- **Disporase de:**
 - **Apuntes complementarios: aspectos históricos, xeográficos, ...**

- Vocabulario desenvolvido de conceptos xeográficos, históricos, económicos, ...
- Biblioteca do centro: acceso a enciclopedias, CDs para a elaboración de traballos individuais ou en grupo.
- Acceso ás páxinas de Internet con contidos sobre a materia.

4.1-MATERIAIS CONCRETOS DO CURSO:

Os **materiais didácticos** comprenden desde o **libro de texto** ao máis novidoso das **tecnoloxías**: pizarra dixital, internet etc.

Farase uso de recursos tales como vídeos, películas, reportaxes, documentais de publicacións en papel ou dixitalizadas, tratando de ofrecer gran diversidade de materiais aos alumnos.

- Os **materiais imprescindibles** do curso son:

- **Como libro de texto recoméndase :**

Pendente de elección. Recomendados: Anaya, Vicens Vives e Santillana

- **Arquivos informáticos e textos / documentos de Xeografía de 2º BAC.**

Subministrado polo departamento CCSS / profesor.

- **Libreta de traballo tamaño folio.**

- **Outros materiais:**

Uso de **elementos e materiais informáticos** -coa aula específica- ou **bibliográficos** para o desenvolvemento de **traballos e tarefas** periódicas.

V-CRITERIOS SOBRE AVALIACIÓN, CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN DO ALUMNADO:

No apartado 2 da programación establecéronse de xeito coordinado os criterios de avaliación da materia de **Xeografía de 2º de BAC**; neste apartado os presentamos separados por bloques:

5.1-CRITERIOS DE AVALIACIÓN POR BLOQUES DE CONTIDOS:

Bloque 1. A xeografía e o estudo do espazo xeográfico

- **B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos.**
- **B1.2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais.**
- **B1.3. Distinguir e analizar os tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico**
- **B1.4. Analizar e comentar o mapa topográfico nacional E: 1/50.000.**

- B1.5. Diseñar e comparar mapas sobre espazos xeográficos próximos utilizando os procedementos característicos.
- B1.6. Procurar, seleccionar e elaborar información de contido xeográfico obtida de fontes diversas, e presentala de xeito adecuado.

Bloque 2. O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica

- B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade.
- B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo.
- B2.3. Definir o territorio español subliñando as diferenzas das unidades morfoestruturais.
- B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe.
- B2.5. Utilizar correctamente o vocabulario específico da xeomorfoloxía.
- B2.6. Procurar e seleccionar información do relevo obtido de fontes diversas (bibliográficas, cartográficas, internet ou traballos de campo), e presentala de xeito adecuado sinalando os condicionamentos que o relevo pode impor.
- B2.7. Identificar as características edáficas dos solos.

Bloque 3. A diversidade climática e a vexetación

- B3.1. Sinalar nun mapa de España os dominios climáticos.
- B3.2. Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen, para diferenciarlos.
- B3.3. Distinguir os climas en España e a súa representación en climogramas.
- B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España.
- B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura.
- B3.6. Interpretar un mapa do tempo aplicando as características dos tipos de tempo peninsulares ou insulares.
- B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía.
- B3.8. Identificar as rexións vexetais.
- B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas.

Bloque 4. A hidrografía

- B4.1. Explicar a diversidade hídrica da Península Ibérica e nas

illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos que se poden percibir coa observación da paisaxe.

- B4.2. Describir as cuncas fluviais españolas situándoas nun mapa e enumerando as súas características.
- B4.3. Identificar os réximes fluviais máis característicos.
- B4.4. Enumerar as zonas húmidas de España, localizalas nun mapa e comentar as súas características.
- B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima.
- B4.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á hidroloxía española, incidindo na explotación das augas subterráneas, utilizando distintas fontes de información.

Bloque 5. As paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade

- B5.1. Describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos.
- B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano.
- B5.3. Describir os espazos humanizados e enumerar os seus elementos constitutivos.
- B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social.
- B5.5. Comparar imaxes das variedades de paisaxes naturais.

Bloque 6. A poboación española

- B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos.
- B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española.
- B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais.
- B6.4. Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular, explicando a distribución de poboación.
- B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións.
- B6.6. Analizar a poboación das comunidades autónomas, definindo a súa evolución e a problemática de cada unha.
- B6.7. Comentar un mapa da densidade de poboación de España, analizando a súa estrutura.
- B6.8. Analizar as pirámides de poboación das comunidades autónomas, incidindo no caso galego, e comentar as súas

peculiaridades.

- B6.9. Explicar as perspectivas de poboación española e a ordenación do territorio.
- B6.10. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como noutras fontes de información.

Bloque 7. O espazo rural e as actividades do sector primario

- B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España.
- B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as súas características.
- B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat.
- B7.4. Comprender a evolución da estrutura da propiedade e identificar formas de tenza da terra.
- B7.5. Explicar o sector agrario español tendo en conta as súas estruturas da propiedade e as características das súas explotacións.
- B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea.
- B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas características e os seus problemas.
- B7.8. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo rural, silvícola ou pesqueiro, utilizando fontes dispoñibles en internet, en medios de comunicación social ou na bibliografía.

Bloque 8. As fontes de enerxía e o espazo industrial

- B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual.
- B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España.
- B8.3. Coñecer os factores da industria en España.
- B8.4. Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada.
- B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro.
- B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación.

Bloque 9. O sector servizos

- B9.1. Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no produto interior bruto, e utilizar correctamente a terminoloxía do sector servizos.
- B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio.
- B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura.
- B9.4. Describir o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial que impón, e establecer as súas características.
- B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais.
- B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social.
- B9.7. Identificar e comentar unha paisaxe transformado por unha importante zona turística.

Bloque 10. O espazo urbano

- B10.1. Definir a cidade.
- B10.2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo os seus trazados.
- B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas.
- B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade.
- B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana.
- B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio.
- B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características.
- B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía.

Bloque 11. Formas de organización territorial

- B11.1. Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, autonómica e estatal.
- B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais.
- B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores.

- B11.4. Describir a transcendencia das comunidades autónomas e definir as políticas territoriais que levan a cabo, incidindo no caso de Galicia.
- B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía.

Bloque 12. España en Europa e no mundo

- B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios.
- B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos.
- B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España.
- B12.4. Definir a globalización e explicar os seus trazos.
- B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos.
- B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.

• En xeral, ao longo do curso **realizaranse varias probas escritas—ou orais—sobre os contidos de traballos expositivos individuais e/ou de grupo** en cada avaliación que o alumno deberá superar cunha nota de 5 ou superior —traballos e probas escritas / orais—.

Terase en conta para a nota final a **evolución** ao longo do curso e a mellora paulatina nas capacidades e coñecementos que abrangue a materia.

5.2-CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN DA MATERIA

Para a determinación da cualificación da materia en cada avaliación, se terán en consideración os seguintes criterios:

- ✓ -Os resultados das diferentes probas que se realicen sobre os temas e contidos de cada avaliación. A valoración será de 1 a 10. Haberá probas de recuperación.
- ✓ -A realización de tarefas no caderno de traballo do alumno. A valoración será de 1 a 10.
- ✓ -O traballo individual ou de equipo que se faga e a súa exposición na aula. A valoración será de 1 a 10.
- ✓ A **conduta académica** do alumno durante as sesións: interese na aula, atención, intervencións, etc. , permite a **mellora** da nota na avaliación

sendeterminaraprobado ou **suspenso**, excepto na seguinte situación: no caso de utilización de medios non autorizados no momento da realización das probas (“costeletas”, conversas, uso do móbil, etc.); tal uso determina a inmediata suspensión da proba no alumno/a ou alumnos/as e a obriga de recuperación. A sanción que se lle imporá, consistirá en que non poderá acadar á máxima cualificación nesa proba (10) – non terá cualificación maior a 7- alterándose os criterios para acadar o aprobado –suporá mais esforzo-. **A reincidencia supón a cualificación negativa de suspenso (máximo cualificación de 3/10) na avaliación.**

Para unha valoración correcta, atendendo aos criterios establecidos, é preciso que durante as probas escritas todo o **material de estudio e os móbiles** deban estar nas maletas -ou mochilas-, fora do ámbito das mesas.

A recuperación dos controis suspensos ou para subir nota, non se realizarán nas sesións da materia. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesións.

Ponderación na nota de avaliación:

- 1. Os controis conxuntamente suporán 8/10 da nota da avaliación. É dicir, o 80 % da nota final, se establecerá polos resultados dos controis. Esíxese unha nota mínima de tres e medio(3'5) para facer media.As faltas de expresión e ortográficas serán tidas en conta: cada 10 faltas de ortografía que o profesor considere como graves supoñen a perda de 1 punto na cualificación. Só poderase baixar tres puntos sobre a nota final.**
- 2. O/os traballo/s trimestral pondera 1/10 da nota. O 10 %. Valórase tanto o traballo escrito entregado como a exposición oral que se faga na clase.**
- 3. O Traballo no caderno da materia e a conduta en clase suporán tamén un 1/10 da nota.Valórase a participación nas actividades propostas, tanto na aula como no centro. Esa participación debe ser colaborativa e respectuosa cos compañeiros. Da observación diaria en clase determínase a participación activa na clase por parte do alumno/a (*respostas correctas ás preguntas e ás actividades da asignatura que lle propoña o profesor/a; o esforzo, a responsabilidade ante as obrigacións, o coidado dos materiais*). **Todas estas variables terán unha valoración positiva que se traducirá na cualificación de cada avaliación e na final.****

Avaliación final:

- 1. A nota media das tres avaliacións.**
- 2. Comportamento, traballo, interese, esforzo, ... pode incidir ata un 5% na cualificación final do curso.**

Cálculo da cualificación de cada unha das avaliacións (ponderación, redondeo...)

Nas notas da avaliación, que só admiten números enteiros, aplicarase o seguinte criterio:

1. -Si o alumno/a obtivo como promedio unha cifra enteira, se transcribirá esta sen alteracións nas actas.
2. -Si o alumno/a obtivo como promedio unha nota con décimas, na súa transcripción nas actas de avaliación:
 - a. -Redondearase ao enteiro superior no caso de que tales décimas teñan un valor igual ou maior de seis(exemplo: 7´6 se transcribirían nas actas como un 8).
 - b. -Redondearase ao enteiro inferior no caso de que estas teñan un valor inferior a seis(exemplo: 6´4 ou 7´3 se transcribirían como un 6 ou un 7).
3. -Para aprobar a materia é necesario ter unha nota superior ou igual a 5.

5.3-TEMPORALIZACIÓN DE PROBAS E TAREFAS

- **Temporalización:**

A temporalización pode sufrir variacións por imprevistos ou causas sobrevidas – excursión, saídas, ...- ao marxe do normal desenvolvemento do curso.

1º TRIMESTRE

A **avaliación continua** do 1º Trimestre constará das seguintes probas:

1º Control : posibles datas entre a 1ª quincena de outubro.

2º Control: posibles datas entre a 2ª quincena de outubro.

3º Control: posibles datas entre a 1ª quincena de novembro.

4º Control: posibles datas entre a 2ª quincena de novembro.

5º Control: posibles datas entre o 13 e o 18 de decembro.

6º Control traballos: entrega de traballos durante a exposicións que serán determinadas unha vez que se vaia explicando a materia ao longo do transcurso do trimestre.

7º Controis de revisións dos cadernos de traballo. Puntúa a mellorar a nota da avaliación. Durante os **controis** se **revisarán** os **cadernos**.

Durante os **controis escritos** todo o material de estudo deberá estar na maletas -ou mochilas-, ou fora do ámbito das mesas.

A **recuperación dos controis suspensos** ou para **subir nota**, non se realizarán nas sesións da materia. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesións.

2º TRIMESTRE

A **avaliación continua** do 2º Trimestre constará das seguintes valoracións:

1º **Control**: posibles datas entre o 25 e o 31 de xaneiro.

2º **Control**: posibles datas na 1ª quincena de Febreiro.

3º **Control**: posibles datas na última semana de febreiro e 1ª semana de marzo.

4º **Control**: posibles datas entre o 15 e 19 de marzo.

5º Control traballos: entrega de traballo durante a exposicións que serán determinadas unha vez que se vaia explicando a materia ao longo do transcurso do trimestre.

6º Controis de revisións dos cadernos de traballo. Puntúa a mellorar a nota da avaliación. Durante os **controis** se **revisarán** os **cadernos**.

Durante os **controis escritos** todo o material de estudo deberá estar na maletas -ou mochilas-, ou fora do ámbito das mesas.

A **recuperación dos controis suspensos** ou para **subir nota**, non se realizarán nas sesións da materia. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesión

3º TRIMESTRE

A **avaliación continua** do 3º Trimestre constará das seguintes valoracións:

1º **Control escrito**: posibles datas na 1ª quincena de abril.

2º **Control escrito**: posibles datas na 2ª quincena de abril.

3º **Control escrito**: en maio.

4º Control traballos: entrega de traballo durante a exposicións que serán determinadas unha vez que se vaia explicando a materia ao longo do transcurso do trimestre.

5º Controis de revisións dos cadernos de traballo. Puntúa a mellorar a nota da avaliación. Durante os **controis** se **revisarán** os **cadernos**.

Durante os **controis escritos** todo o material de estudo deberá estar na maletas -ou mochilas-, ou fora do ámbito das mesas.

A **recuperación dos controis suspensos** ou para **subir nota**, non se realizarán nas sesións da materia. Se buscará hora e datas que non prexudique o normal funcionamento das sesión

-Control escrito final: recuperación de avaliacións pendentes. Posibles datas entre o **10 e 15 de maio**:

- A **proba** consistirá en responder por escrito á unha proba de **idénticas** características á **EBAU** do temario desenvolvido durante o curso.
- A **valoración** será a establecida na proba **EBAU**.

- Dita **recuperación xeral** poderá ser dunha soa avaliación, dúas ou global si o alumno suspendeu todas as avaliacións.
- Si o alumno non recupera, presentarase en **setembro** con toda a materia sobre os **contidos mínimos**.

5.4 MECANISMO/S DE RECUPERACIÓN DA PROBA NON SUPERADA

Rematada a avaliación, é preciso **implementar reforzos** e **guías** aos alumnos/as que non superaron positivamente a avaliación coa subministración de **fichas de repaso**:

- a. **Subministración de resumos ou esquemas de contidos básicos.**
- b. **Control de recuperación por escrito .**

5.5 AVALIACIÓN FINAL E EXTRAORDINARIA

- **Avaliación e Cualificación Final**

O peso das **cualificación** das **avaliacións** na nota da **avaliación final** será o **mesmo**. Para establecela, farase a media coa condición de alcanzar un **mínimo de catro** en cada **avaliación**. Se a media das notas das tres avaliacións é positivo (cinco ou máis) o alumno/a supera a materia.

A nota pode verse mellorada ata un 5% e ponderada á alza ata outro 5% polo comportamento e actitude positiva ante a materia durante todo o curso.

- **Avaliación extraordinaria**

Descrición do tipo de proba: número de preguntas, valoración de cada unha delas, etc.:

A proba extraordinaria de Setembro constará dun exercicio escrito seguindo os criterios e modelos das probas realizada no control escrito final de xuño:

- A proba consistirá en responder a un exame escrito de similares características as realizadas nas anteriores avaliacións, seguindo as **orientacións** das **probas ABAU**, abarcando todo o temario desenvolvido durante o curso. Considerarase aprobado e superado o temario con nota de 5 ou mais sobre unha puntuación de 1 a 10, segundo o esquema fixado para as mesmas probas de **maio de 2018**

- **Se durante o curso o alumno fixo as tarefas e traballos e o comportamento foi correcto segundo o previsto e fixado nos parámetros, terase en conta na nota final.**

VI- INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESO DO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE.

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitario seu **Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 29)**. No caso das programacións didácticas de Educación Primaria, **Decreto 105/2014, do 4 de setembro, polo que se establece o currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG do 9)**; nos Artigos 21.3 e 33.4 sinala que:

O profesorado avaliará tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente, para o que establecerá indicadores de logro nas programacións didácticas.

A **reflexión** e **avaliación** sobre a propia práctica docente é a mellor vía de formación e **renovación** permanente, feita con rigor e coa axuda de instrumentos válidos.

A **avaliación do proceso do ensino e a práctica docente** farase cunha periodicidade **trimestral** coincidente coa **avaliación**. Pode ser mediante unha táboa de datos

O **Departamento** fará uso dos seguintes **indicadores**, ou outros **semellantes**, extraídos do estudio de distintos programas dos IES, ou que se fagan no centro de acordo co **Departamento de orientación**, para **avaliar o proceso do ensino e da práctica do profesorado da materia de Xeografía de 2º de BAC**.

Indicadores:

A.- Preparación do ensino e da materia

- A.1.- Domina os contidos da materia e o marco curricular.
- A.2.- Coñece as características, coñecementos e experiencias do alumnado.
- A.3.- Domina a didáctica da materia.
- A.4.- Organiza os contidos e os estándares de aprendizaxe de maneira coherente co marcocurricular e as particularidades do alumnado.
- A.5.- As estratexias de avaliación son coherentes cos estándares de aprendizaxe, e permitendemostrar a todo o alumnado o aprendido.

B.- Creación dun ambiente propicio para a aprendizaxe

- B.1.- Establece un clima de relacións de aceptación, equidade, confianza, solidariedade e respecto.
- B.2.- Manifesta altas expectativas sobre as posibilidades de aprendizaxe e desenvolvemento de todos os seus alumnos.
- B.3.- Establece e mantén formas consistentes de convivencia na aula.
- B.4.- Establece un ambiente organizado de traballo e dispón os espazos e recursos en función das aprendizaxes.

C.- Ensino para a aprendizaxe de todo o alumnado

- C.1.- Comunica de forma clara e precisa os obxectivos e contidos da materia
- C.2.- As estratexias de ensino son coherentes, motivadoras e significativas para o alumnado
- C.3.- O contido da clase é tratado con rigorosidade conceptual e é comprensible para o alumnado.
- C.4.- Utiliza metodoloxías baseadas nas TIC.
- C.5.- Optimiza o tempo dispoñible para o ensino.
- C.6.- Promove o desenvolvemento do pensamento.
- C.7.- Avalía e recolle o proceso de comprensión e ampliación dos contidos por parte do alumnado.

D.- Responsabilidades profesionais como profesor

- D.1.- O profesor reflexiona sistematicamente sobre a súa práctica.

- D.2.- Constrúe relacións profesionais e de equipo cos seus compañeiros.
- D.3.- Asume responsabilidades na orientación do seu alumnado.
- D.4.- Propicia relacións de colaboración e respecto cos pais.
- D.5.- Manexa información actualizada sobre a súa profesión, o sistema educativo en normativa vixente.
- D.6.- Participa e comprométese con Proxecto Educativo do centro.
- D.7.- Organiza e participa nas actividades colectivas do centro.

OS INSTRUMENTOS PARA AVALIAR OS ANTERIORES INDICADORES PODERÍAN SER ALGÚNS DOS SEGUINTEs, SEGUNDO O CASO:

- Reflexión do profesorado sobre a súa práctica docente.
- Análise do cumprimento dos diversos aspectos da programación (obxectivos, contidos, metodoloxía,...).
- Análise dos resultados académicos.
- Reunión entre o profesorado.
- Enquisas persoais ou anónimas ao alumnado sobre diferentes aspectos

· Outros Indicadores:

De logrodo proceso de ensino tomados do modelo da Consellería poden ser os que a continuación detallamos:

	Escala			
	1	2	3	4
1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.				
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.				
3. Conseguiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.				
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.				
5. Contouse co apoio e coa implicación das familias no traballo do alumnado.				
6. Mantívose un contacto periódico coa familia por parte do profesorado.				
7. Adoptáronse as medidas curriculares adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
8. Adoptáronse as medidas organizativas adecuadas para atender ao alumnado con NEAE.				
9. Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado.				
10. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.				
11. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.				
12. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.				

Delogro da práctica docente:

	Escala			
	1	2	3	4
1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.				
2. Ofrecense a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.				
3. Elabóranse actividades atendendo á diversidade.				

4. Elabóranse probas de avaliación adaptadas ás necesidades do alumnado con NEAE.				
5. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.				
6. Combínase o traballo individual e en equipo.				
7. Poténcianse estratexias de animación á lectura.				
8. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.				
9. Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.				
10. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.				
11. Ofrécese ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.				
12. Análizanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.				
13. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.				
14. Grao de implicación do profesorado nas funcións de titoría e orientación.				
15. Adecuación, logo da súa aplicación, das ACS propostas e aprobadas.				
16. As medidas de apoio, reforzo, etc. están claramente vinculadas aos estándares.				
17. Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación...				

VII-ORGANIZACIÓN DAS ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO, RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES.

7.1. ACTIVIDADES DE SEGUIMIENTO DAS MATERIAS PENDENTES:

A **Xefe de Departamento CCSS** e **profesores** que imparten cada nivel, encargaranse do alumnado con materias pendentes, levando a cabo un **seguimento** desde o comezo do curso destes alumnos/as.

Atenderanse todas as súas **dúbdas** sobre a materia que entra nos exames.

Corrixiranse os **cadernos** de **actividades** sobre a materia dos alumnos/as que voluntariamente os realizaron e propórase a elaboración de **resumes** dos **temas** polo alumnado. Estas dúas actividades (resumes e cadernos) teñen como obxectivo **reforzar** a adquisición de **coñecementos** e **motivar** aos alumnos/as a que **traballen** a materia **progresivamente** en vez de deixalo todo para o día antes do exame.

7.2. RECUPERACIÓN E AVALIACIÓN DE MATERIAS PENDENTES

Non se da o caso

VIII-ORGANIZACIÓN DOS PROCEDEMENTOS QUE LLE PERMITAN AO ALUMNADO ACREDITAR OS COÑECEMENTOS NECESARIOS NA MATERIA de XEOGRAFÍA de 2º de BACHARELATO:

No caso da materia de **Xeografía de 2º de BACH** non é necesaria a organización de ningún tipo de procedemento para acreditar coñecementos previos necesarios para poder impartir a materia.

IX- DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL E MEDIDAS INDIVIDUAIS OU COLECTIVAS QUE SE Poidan ADOPTAR COMO CONSECUCENCIA DOS SEUS RESULTADOS.

A **avaliación** debe ser entendida como un **proceso continuo**.

A primeira fase da avaliación global (inicial, formativa e final) é a **avaliación inicial**, que permite ao profesor da materia saber de onde se parte. Valóranse coñecementos, actitudes e capacidades previas, de partida, do alumnado. Será a base do profesor para deseñar ritmos e técnicas de traballo a seguir e a referencia para contrastar os progresos dos alumnos/as.

A **avaliación inicial na materia de Xeografía de 2º de BAC** realizarase ao comezo das actividades lectivas, no mes de setembro, para poñer de manifesto as capacidades, coñecementos e actitudes previas do alumnado.

Nos **primeiros días de curso** realizarase unha **proba coas seguintes características:**

- Será de **dobre contido:**
 - Cuestionario individual de tipo test (15-20)**
 - Varias preguntas curtas (4/5) de desenvolvemento valorativo e razoado (definicións, descricións, ...).**
- A proba **corrixirase na clase e non condicionará a cualificación** das restantes avaliacións nin a nota final.
- A intencionalidade é de apreciar os coñecementos, aptitudes, carencias, ... previos do alumnado e detectar posibles problemas.
- Debe permitir detectar aspectos que poden interferir no proceso educativo e precisen dunha atención especial e incluso valorar a disposición emotiva do alumnado de cara á materia.

Se da proba escrita resultara o aprecio de **carencias** mais aló das previsibles da materia, é dicir, se se apreciase **deficiencias** que incidan negativamente no proceso de aprendizaxe: **ortografía, letra, fallas na comprensión, orde de ideas, expresións incorrectas, incoherencias, etc.**, sería preciso tomar as **medidas** precisas e necesarias de principio para corrixir tales carencias, **informando** ao/á titor/a e facendo partícipe ao departamento de **Orientación** no diagnóstico e a toma de decisións adecuadas e pertinentes ao caso

A **familia** do alumno será informada de todos os pormenores, inmediatamente, dándoselle a coñecer os resultados da proba e as medidas a tomar.

Mais aló da proba da avaliación inicial, nos primeiros días farase **observación** do funcionamento do **grupo** e da **actitude** cara a materia (comportamento, material, atención, implicación, ...), con intercambios orais en torno a algunha actividade inicial relacionada cos bloques (ler, escoitar, entender, expresar).

Considérase importante esta proba; os resultados servirán para coñecer o estado previo de coñecementos e interese que teñen os alumnos para saber o punto de partida á hora de comezar as explicacións.

A información obtida orientará ao profesor de **Xeografía de 2º de BAC** para decidir o enfoque didáctico e o grao de profundidade co que deberá desenvolver os novos contidos.

X- MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.

A **Consellería de Cultura, Educación e OU**, no seu **DECRETO 86/2015, do 25 de xuño**, polo que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, no seu **art. 7. Alumnado con necesidades específicas de apoio educativo** sinala:

“1. Para o alumnado que requira unha atención educativa diferente á ordinaria, por presentar necesidades educativas especiais, por dificultades específicas de aprendizaxe, trastorno por déficit de atención e hiperactividade (TDAH), polas súas altas capacidades intelectuais, por se incorporar tarde ao sistema educativo ou por condicións persoais ou de historia escolar, estableceranse as medidas curriculares e organizativas necesarias co fin de que poida alcanzar o máximo desenvolvemento das súas capacidades persoais e os obxectivos e competencias establecidas en cada etapa para todo o alumnado.

*Entre estas medidas estableceranse aquelas que garantan que **as condicións de realización das avaliacións se adapten ás necesidades do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo.***

*2. A escolarización do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo rexerese polos principios de normalización e inclusión, e **asegurará a súa non-discriminación e a igualdade efectiva no acceso e na permanencia no sistema educativo.***

3. A identificación e a valoración do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo e, de ser o caso, a intervención educativa derivada desa valoración, realizaranse do xeito máis temperán posible, nos termos que determine a consellería con competencias en

materia de educación. **Os centros docentes deberán adoptar as medidas necesarias para facer realidade esa identificación, valoración e intervención.**

4. Correspóndelle á consellería con competencias en materia de educación establecer as condicións de accesibilidade e deseño universal, e os recursos de apoio que favorezan o **acceso ao currículo do alumnado con necesidades educativas especiais, e adaptar os instrumentos e, de ser o caso, os tempos e os apoios que aseguren unha correcta avaliación deste alumnado.**

A consellería con competencias en materia de educación, coa finalidade de facilitar a accesibilidade ao currículo, establecerá os **procedementos oportunos cando cumpra realizar adaptacións significativas dos elementos do currículo**, coa finalidade de atender o alumnado con necesidades educativas especiais que as precise. **Estas adaptacións realizaranse procurando o máximo desenvolvemento posible das competencias; a avaliación continua e a promoción tomarán como referente os elementos fixados nas devanditas adaptacións.** En calquera caso, o alumnado con adaptacións curriculares significativas deberá superar a avaliación final para poder obter o título correspondente.

5. A escolarización do alumnado con altas capacidades intelectuais, identificado como tal segundo o **procedemento e nos termos que establece a consellería con competencias en materia de educación, flexibilizarase nos termos que determine a normativa vixente.**

Esta **flexibilización poderá incluír tanto a impartición de contidos e a adquisición de competencias propias de cursos superiores como a ampliación de contidos e competencias do curso corrente, así como outras medidas.**

6. Os **plans de actuación, así como os programas de enriquecemento curricular adecuados ás necesidades do alumnado con altas capacidades intelectuais**, que lle corresponde adoptar á consellería con competencias en materia de educación, permitirán **desenvolver ao máximo as capacidades deste alumnado e terán en consideración o seu ritmo e o estilo de aprendizaxe, así como o do alumnado especialmente motivado pola aprendizaxe.**”

No mesmo senso, o **DECRETO 229/2011, do 7 de decembro**, polo que se regula a atención á diversidade do alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia na **Sección 3.ª Plan Xeral de Atención á Diversidade** no seu **art. 10**, sobre o **Concepto** sinala:

O **Plan Xeral de Atención á Diversidade** é o documento en que se articula a atención á diversidade a que se refire o artigo 121.2 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación. Neste plan concretaranse todas as actuacións e medidas de atención á diversidade que un centro educativo diseña e desenvolve para adecuar a resposta educativa ás necesidades da totalidade do seu alumnado.

Con base no sinalado na normativa, o departamento de sociais / Xeografía e Historia, no desenvolvemento curricular de cada materia, e na programación anual da mesma terá presente o **Plan Xeral de atención a diversidade** contido no **PEC** do centro.

Débase sinalar que no curso 2018-19 o centro propónse elaborar/actualizar un novo PEC.

No desenvolvemento do **principio de igualdade** recollido na CE de 1978 e nas leis que a desenvolven, a **atención á diversidade** debe entenderse, de acordo coa normativa vixente, como o conxunto de **actuacións** dirixidas a dar **resposta** ás **diferentes capacidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións e intereses, situacións económicas, sociais, culturais, lingüísticas e de saúde** do **alumnado**, todo el merecedor da aplicación do **principio de igualdade de oportunidades**, polo tanto, de atención ás situacións de partida **diferenciadas e desiguais**.

Todas as **medidas** que se establezan oriéntanse a alcanzar os **obxectivos** e as **competencias** establecidas e réxense polos principios de calidade, equidade e igualdade de oportunidades, normalización, integración e inclusión escolar, igualdade entre mulleres e homes, non-discriminación, flexibilidade, accesibilidade e deseño universal, e cooperación da comunidade educativa.

Nas nosas **aulas** dáse unha crecente **complexidade**, non todos os alumnos/as poden seguir o mesmo ritmo de aprendizaxe, sexa polo desenvolvemento psicolóxico como por múltiples causas e **circunstancias persoais e sociais**.

No deseño das **MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**, sexan de reforzo ou específicas, atendendo ao caso, o Departamento fará uso de **metodoloxías, adaptacións curriculares, actividades, instrumentos didácticos diferenciados e contemplados nos programas das materias, na normativa e no Plan Xeral de atención a diversidade**.

A **implementación** das medidas farase en función de que o tipo de axuda que ofrecen responda ás **necesidades e peculiaridades** que necesitan os alumnos.

O Departamento de Xeografía e Historia, no momento da detección de situación obxecto de atención estará á plana disposición do Departamento de Orientación e ao disposto no **Plan Xeral de atención a diversidade** contido no PEC do centro CANDO SE ELABORE.

Non procederon, no momento de elaboración desta programación, o establecemento de medidas precisas na materia de XEOGRAFÍA de 2º de BAC, no presente curso, atendendo aos expedientes e prevencións dos alumnado.

De presentarse situacións de atención non previstas aplicaríanseas medidas que garanten que as condicións de desenvolvemento curricular se adaptaran as necesidades do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo.

- CONCRECIÓN DAS MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE:

O esquema básico das **MEDIDAS DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE**, atendendo á normativa sería:

MEDIDAS ORDINARIAS E EXTRAORDINARIAS

A. MEDIDAS ORDINARIAS: Organizativas y curriculares

a) Organizativas

• Adecuación para algún alumno/a ou grupo da estrutura organizativa do centro e/ou da aula.

a) Tempos diferenciados, horarios específicos, etc.

b) Espazos diferenciados.

c) Materiais e recursos didácticos diferenciados.

• Desdoblamento de grupos.

• Reforzo educativo e/ou apoio de profesorado na aula.

b) Curriculares

• Adaptacións metodolóxicas para algún alumno / grupo, como traballo colaborativo en grupos heteroxéneos, tutoría entre iguais, aprendizaxe por proxectos, etc.

• Adaptación dos tempos e/ou os instrumentos de avaliación para algún alumno/a.

• Programas de reforzo para o alumnado que tivo promoción sen superar todas as materias.

• Programa específico para alumnado repetidor da materia.

• Aplicación personalizada dese programa específico para repetidores da materia.

B. MEDIDAS EXTRAORDINARIAS: Organizativas y curriculares

a) Organizativas

• Alumnado que recibe apoio por parte do profesorado especialista en PT / AL.

• De ser o caso, grupos de adquisición das linguas (para alumnado estranxeiro).

• De ser o caso, grupos de adaptación da competencia curricular (alumnado estranxeiro).

• Outras medidas organizativas: escolarización domiciliaria, escolarización combinada, etc.

b) Curriculares

• Adaptacións curriculares na materia.

• De ser o caso, agrupamento flexible ou específico autorizado na materia.

• Alumnado con flexibilización na escolarización.

• Descrición do protocolo de coordinación co profesorado que comparte co titular da materia os reforzos, apoios, adaptación, etc. (coordinación cos PT / AL / outro profesorado de apoio / profesorado do agrupamento / etc).

XI-CONCRECIÓN DOS ELEMENTOS TRANSVERSAIS.

A **Consellería de Cultura, Educación e OU** no seu **DECRETO 86/2015, do 25 de xuño**, no que se establece o currículo da educación secundaria obrigatoria e do bacharelato no seu **art.4 dos Elementos transversais**, sinala:

“1. A comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento, e a educación cívica e constitucional traballaranse en todas as materias, sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas das materias de cada etapa.

2. A consellería con competencias en materia de educación fomentará o desenvolvemento da **igualdade efectiva entre homes e mulleres, a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade, e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación** por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.

Do mesmo xeito, promoverá a **aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos** en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos **valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos, o respecto por igual aos homes e ás mulleres, e ás persoas con discapacidade, e o rexeitamento da violencia terrorista, a pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e a consideración ás vítimas do terrorismo, e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.**

A **programación docente** debe abranger en todo caso a **prevención da violencia** de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia, incluído o estudo do **Holocausto** xudeu como feito histórico.

Evitaranse os comportamentos e os contidos **sexistas** e os estereotipos que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero, **favorecendo a visibilidade da realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero e intersexual.**

3. A consellería con competencias en materia de educación fomentará as medidas para que o alumnado participe en **actividades** que lle permitan afianzar o **espírito emprendedor e a iniciativa empresarial a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico.**

4. No ámbito da **educación e a seguridade viaria**, promoveranse accións para a mellora da **convivencia e a prevención dos accidentes de tráfico**, coa finalidade de que os/as alumnos/as coñezan os seus dereitos e deberes como usuarios/as das vías, en calidade de peóns, viaxeiros/as e condutores/as de bicicletas ou vehículos a motor, respecten as normas e os sinais, e se favoreza a convivencia, a tolerancia, a prudencia, o autocontrol, o diálogo e a empatía con actuacións adecuadas tendentes a evitar os accidentes de tráfico e as súas secuelas.”

A teor do sinalado no texto, compre, dende o departamento e dende a materia de **XEOGRAFÍA** de 2º de BAC, facer **concrecións** dos elementos transversais.

Os **Elementos transversais** da programación serían:

1. Programación de educación en valores.
2. Tratamento do fomento da lectura.
3. Tratamento do fomento das tic.

4. Tratamento do fomento da convivencia no centro.
5. Contribución da materia ao proxecto lingüístico.

11.1-PROGRAMACIÓN DE EDUCACIÓN EN VALORES:

As materias do **departamento de CCSS** son susceptibles de vincularse con moitos temas transversais que leven á reflexión crítica e á educación en valores, a través do traballo habitual na clase: *a valoración do papel desempeñado polos gobernos nos diferentes períodos da historia, o papel da muller no ámbito político ou cultural; en **xeografía**, con temas como o coidado do medio ambiente, a sustentabilidade, a acción antrópica na paisaxe natural...*

Os **contidos xornalísticos**, por exemplo, permiten a **reflexión** sobre case todos os temas transversais da actualidade podendo ver a permanencia ou a evolución no tempo; **un exemplo: as desfeitas patrimoniais nas diferentes guerras**

O alumnado de **XEOGRAFÍA de 2º de BAC** recibe ensinanza de **educación en valores** co tratamento de temas **transversais**: **Educación cívica e moral, Educación para a saúde do consumidor, Educación para a paz, Educación non sexista, Educación ambiental e de respecto ao patrimonio histórico e cultural.**

En **Xeografía** de 2º de BAC insístitírase, acotío, nos principios e condutas de **tolerancia, solidariedade, respecto á diversidade, consumo responsable, non á violencia e respecto ao patrimonio** (este último en consonancia plena cos contidos da materia de **Hª da Arte** e as materias de **Historia e Xeografía**); todos estes principios son tendentes a formar **persoas solidarias e responsables**.

Teremos presente que o **alumnado** acada a **maioría de idade** co remate dos seus estudos de **Bacharelato**, polo que deberá ser **consciente** do que implica: **ser cidadán de pleno dereito e deber, aplicando, xa non como concepto teórico, se non como criterio de vida, valores como a tolerancia, o respecto, etc.**

Especificamente, entre outros que podar xurdir, **trataranse**:

- **Educación para a paz**: A partir da análise da **HISTORIA**, da **HISTORIA de ESPAÑA**, da **XEOGRAFÍA** polo **impacto** do **home** no **medio natural**, tamén na **Hª da ARTE** pola transcendencia na **preservación do patrimonio e preservación de valores**, e mesmo de textos xornalísticos actuais. Destacarase a importancia de considerar os **códigos ideolóxicos, relixiosos e políticos, territoriais** dos feitos que son noticia para una **comprensión** cabal da mensaxe, na que se inclúan as distintas **visións do mundo** que existiron e que aínda perduran na **actualidade**.

Exemplo: as circunstancias da **Guerra Civil** e as súas consecuencias que tan negativamente afectaron á **poboación**, á **economía** a ao seu **patrimonio material e inmaterial**: destrución do **patrimonio** e da **economía agraria** ou **urbana**, a **morte violenta** da poboación e o **exilio**; a **pobreza**, a **degradación moral**, a **violencia**, a **censura** e o **control** dos cidadáns, o **menosprezo** pola **cultura** e as **expresións da arte** (*idem* nos réximes fascistas).

- **Educación moral e cívica**: O traballo dentro da materia de **Xeografía** de 2º de BACH e da **Historia** nos distintos cursos é básico para adquirir **coñecemento** da **orixe**,

formación e expansión de diferentes ideoloxías políticas e relixiosas e o seu impacto no medio xeográfico e fomentar a tolerancia e o respecto.

Nas aulas do instituto no futuro será frecuente a presenza de alumnos de diversas realidades culturais, lingüísticas, relixiosas, ... A lectura e a interpretación de textos históricos, xeográficos e de imaxes da tradición artística e cultural de diferentes pobos e paisaxes xeográficas e etapas históricas, axudan a reflexionar sobre o valor e fin da vida, a paz, a concordia e a xustiza, desde as diferentes visións do mundo e do tempo.

Coa perspectiva histórica e da evolución das paisaxes e do medio natural obsérvanse problemas sociais e morais, non moi diferentes dos que se producen na sociedade actual (intolerancia, persecucións, desfeitas materiais e do patrimonio cultural, falseamento da verdade, ...), o cal permitiranos a reflexión crítica sobre a conduta dos personaxes e as situacións polas que atravesan e a súa relación co mundo real.

- **Educación do consumidor:** Este tema transversal pode ser analizado dende as diferentes áreas das ciencias sociais. Na disciplina da xeografía poderá ser mellor tratado e apreciar como a sociedade se transformou.

Partiríase da análise da persuasión, a sedución e dos mecanismos da manipulación empregados pola publicidade, como instrumento básico para aumentar o nivel de venda dos produtos das empresas que os publicitan. Demostrar como a demanda eleva a oferta se eses produtos se anuncian, a que hora se anuncian e en que medios. Debe facerse fincapé en que o obxectivo final do discurso publicitario é fomentar o consumo do produto ou servizo ofertado, polo que non escatima en medios para conseguilo, desde a realización de estudos psicolóxicos e sociolóxicos, ata o recurso da publicidade encuberta ou subliminar, cada vez máis utilizada no cine e a televisión. O coñecemento destes feitos permitirá ao alumnado detectar a intencionalidade enganosa, adoptar una actitude crítica e consumir dun xeito responsable. Haberá que ver especialmente o poder dos medios de comunicación, tanto na información xeral como no ámbito do consumo. Na Historia do Mundo Contemporáneo de 1º de BAC e Historia de España, Xeografía e Hª da Arte, en 2º de BACH, podemos tratar o consumismo e a desviación da actual industria da Arte: a posesión polo feito da exclusividade, a degradación/multiplicación da expresión da Arte polas modas e subculturas, o consumo da cultura masas, as crisis económicas de sobre-produción

- **Educación para a igualdade de oportunidades de ambos os sexos** Pódese abordar este contido transversal partindo directamente da lectura dos artigos 10 e 14 da Lei Orgánica 1/2004, dado que neles protéxense os dereitos da muller e salvagardan a igualdade entre home e muller no ámbito da publicidade e dos medios de comunicación. Tamén pódese utilizar o anuncio institucional do Ministerio de Igualdade sobre os maltratadores e facer regresións sobre o trato á muller na Historia, na economía e na Historia da Arte. A análise dos contidos dos Mass Media ou das páxinas de contacto nos xornais, servirán para tratar simultaneamente o

tema da **explotación** da **muller** como obxecto sexual e o tema da educación moral e cívica.

A **historia** permítenos analizar o **papel da muller**, relegado a maioría das veces ao ámbito doméstico, a súa consideración social –reducida- e suxeita ás convencións políticas, relixiosas, ... Deberá tratarse historicamente a temática da **muller** como produtora de cultura e de obras de Arte ao longo da Historia a pesar da súa situación de desigualdade.

- **Educación ambiental:** En **xeografía** dedícase lle temas especiais; case non debería considerárselle transversal; forma parte do currículo. Si pode incluírse como tema transversal os comportamentos acotío na **aula (limpeza, ruído, reciclaxe dos materiais utilizados)**.

- **Educación sexual:** Os nosos alumnos **non carecen de información** relacionada co tema, polo que o que máis **necesitan** é formación **educación**. Pódense aproveitar textos xornalísticos, obras de arte ao longo da Hª, como motivos para a **análise** da **sexualidade** (erotismo, comportamentos, intolerancia, homofobia, etc); os textos literarios, as imaxes, debates e coloquios televisivos ou preparados polos propios alumnos, etc., serven para traballar o tema etamén as **consecuencias** da **ignorancia sexual**: comportamentos abusivos, explotación, malos tratos, etc.

- **Educación para a saúde:** Pódese tratar en paralelo ao anterior e cos mesmos tipos de textos. Engadiríase o tema das **drogas** e o do **alcoholismo**.

- **Educación para o coidado e protección do patrimonio natural, artístico e cultural:** Coidar e preservar o noso patrimonio cultural e natural é unha **prioridade** da sociedade. As **identidades** constitúense e refórzanse através dos **símbolos**, figuras representativas, **tradicións** que serven de elementos referenciais fundamentais para a **conservación** do noso patrimonio. a destrución do noso patrimonio vai xerar polo tanto una falta de identidade.

11.2-TRATAMENTO DO FOMENTO DA LECTURA:

Na medida na que no centro se deseñe e implemente o **proxecto lector**, o **departamento de Xeografía e Historia** participará plenamente. O profesorado debe facer seguimento da **expresión oral e escrita** do alumnado. Analizarase a capacidade de construír **frases coherentes**, elaborar temas e definir conceptos nas distintas actividades dos materias do Departamento, así como a capacidade do alumnado para levar a cabo unha **lectura comprensiva** dos contidos do libro e doutros documentos propostos polo profesor ou profesora. Os posibles instrumentos a usar para avaliaro anteriormente exposto, entre outros, destacan os seguintes:

- **Corrección das probas escritas e/ou expositivas**, incidindo e valorando a capacidade expresiva, a ortográfica e caligráfica.
- **Realización de traballos sobre temas da materia estudada**: unha vez realizados deberán lerse na aula ante os compañeiros.
- **Valoración das actividades realizadas no caderno de clase**: cun mínimo de orde, coherencia, limpeza e lexible.
- **Proposta de traballos de índole variada**: Elaboración e exposición con comentarios persoais dos traballos elaborados individualmente ou en grupos heteroxéneos sobre centros de interese extraídos dos contidos da materia.
- **Lectura e recensión de textos diversos -libro, periódico ou calquera outro material didáctico-**: a finalidade é comprobar a **lectura comprensiva**.

As **Ciencias Sociais**, per se constitúen un idóneo punto de partida para fomentar o hábito da **lectura**: a **Historia**, a **Xeografía** e a **Hª da Arte** baséanse na **documentación escrita e gráfica**. Explicar aos alumnos como una realidade histórica se pode constatar cun documento histórico resulta moi ilustrativo. En xeral, os libros de texto de hoxe en día inclúen este tipo de documentos que, ou ben se len na clase reflexionando sobre eles, ou ben son traballados polos alumnos nas súas casas.

Unha obra de arte, un cadro, pola cor, a composición, a temática, ...informa ao espectador da realidade histórica, material e cultural, ideolóxica, moral concreta.

Este departamento considera **necesaria** e moi **didáctica** a **colaboración** coa **biblioteca** do centro, polo que **colaborará** en aportar **lecturas recomendadas** por niveis académicos para os alumnos da ESO e de Bacharelato.

A lectura dos libros **nunca será obrigatoria**; os profesores **estimularán** –coa **mellora na nota na avaliación**- aos alumnos á lectura da **novela histórica ou da narrativa histórica** como medio para achegarse ao acontecer histórico. Ao remate da mesma os alumnos farán un traballo que contará para a nota. Tratarase de elixir obras das que haxa exemplares suficientes na Biblioteca ou que existan en formato dixital.

Os profesores dos cursos de 2º Bacharelato recomendarán ao alumnado, como contribución ao **Proxecto Lector** e complemento das materias explicadas na aula, a lectura de **biografías** de artistas e personaxes históricos de relevo (**Mestre Mateo, Velázquez, Goya, Monet, Picasso, Napoleón, Roosevelt, Juan Prim, Bismark, Hitler, A Pasionaria, Isabell II de España, etc.**), e de novelas históricas de libre elección entre as que hai no centro.

11.3-TRATAMENTO DO FOMENTO DAS TIC.

As **Tecnoloxías da Información e a Comunicación (TIC)** son todos aqueles **recursos, ferramentas e programas** que se utilizan para procesar, administrar e compartir a **información** mediante diversos **soportes tecnolóxicos**, tales como: **ordenadores, teléfonos móbiles, televisores, reprodutores portátiles de audio e vídeo ou consolas de xogo**.

O papel das TIC na sociedade, hoxe en día, é importante porque ofrecen moitos **servizos** como: **correo electrónico, procura de información, banca online, descarga de**

música e cinema, comercio electrónico, etc. Por esta razón as **TIC forman parte en diversos ámbitos da vida, entre eles, o da educación.**

Ademais douso dos recursos tradicionais en **papelimpreso**: fontes bibliográficas, libros de texto, libros de lectura, fotocopias, textos especialmente seleccionados (históricos, de Arte, historiográficos, diagramas, mapas temáticos, mapas mudos, noticias de prensa, etc.), utilizaranse os **medios audiovisuais e as TIC** para a adquisición da **competencia no tratamento da información** e a **competencia dixital** e dar apoio ás explicacións, ás exposicións orais do alumnado, á procura de información, á composición de textos ou á realización de traballos de investigación.

Medios audiovisuais: **diapositivas** de xeografía e de arte, **fotografías** de paisaxes, **láminas**, **películas** de acontecementos históricos, **gravaciónsmusicais** que se relacionen con épocas concretas, **documentais**, **programasTV**, etc.

O uso de **sistemasinformáticos** fomenta e axuda á ampliación do **vocabulario** polo uso de **terminoloxíaespecífica** dos sistemas operativos: arquivos, escritorio, barra de ferramentas, cartafoles, fiestras, etc.; termos referidos á organización e recuperación da información en diferentes soportes: disquete, disco duro, *pendrive*, CD-ROM, DVD, etc.

É importante subliñar que en 1º e 2º de ESO hai o **Proxecto Abalar**.

Fomentarase nos diferentes cursos e materias de CCSS:

- O uso dos **procesadores de textos** para a **presentación** correcta dos seus **traballosescritos** en ordenador: marxes, sangrados, tamaños e tipos de letra, viñetas ...

- O uso de **programas de presentación** (**Power-Point**) para as **exposiciónsorais** do alumnado na clase.

- A **visualización** das **presentacións** en Power-Point colgadas na rede feitas por profesores **doutras comunidades**. Servirán ao alumnado para apreciar a **sintetización** de contidos.

- O uso de **correctores, tradutores e dicionarios**, para aquelas páxinas que aporten información noutras linguas.

- **Internet** será eficaz non só para a procura de **información** senón tamén como vía de **acceso** ás **páxinas web de interese** das **materias curriculares** do noso departamento, visitas e creacións de blogs.

11.4-TRATAMENTO DO FOMENTO DA CONVIVENCIA NO CENTRO.Accións de contribución ao Plan de Convivencia:

Vivir xuntos, aprender a convivir, é unha **finalidadeesencial** da **educación**, e representa un dos principais retos para os sistemas educativos.

Esta **aprendizaxe** é -non so- valiosa en si mesma, e **imprescindible** para a construción dunha sociedade máis democrática, solidaria, cohesionada e pacífica na que fenómenos como o acoso escolar, a violencia doméstica, a violencia de xénero, o maltrato, ... non teñan cabida.

O **informe da UNESCO da Comisión Internacional sobre a educación para o século XXI** propoñía, máis alá do estrito campo do coñecemento esinalaba a necesidade de que os **alumnos aprendan na escola a convivir**, coñecendo mellor ós demais e creando

un espírito novo que impulse a realización de proxectos comúns e a solución pacífica e intelixente dos conflitos.

Unha percepción estendida na poboación española e galega fai referencia ao progresivo incremento dos problemas de convivencia nos centros educativos, especialmente nos centros de secundaria. As situacións de indisciplina, insolencia na comunicación e acoso escolar entre escolares - existiron sempre-, parecen ter cobrado maior relevancia nos últimos anos, en parte polos Mass Media.

Percíbese un aumento dos problemas e dificultades do profesorado para impartir as clases e levar a cabo o proceso de ensino nas aulas condutas disruptivas, e apareceron condutas de agresión entre compañeiros, que adoptan formas diversas, desde a agresión física directa ata a psicolóxica máis sutil.

Hai un amplo acordo sobre a complexidade que encerra a convivencia escolar e a presenza de múltiples factores que contribúen a explicar os principais problemas da convivencia.

Na actualidade -2018- o clima de convivencia deste centro é bo, non se observaron serios problemas nos cursos pasados, mais aló de apreciacións individuais e algunha excepción, caso concreto, a contar como grave ou moi grave.

Alguns conflitos xurdidos eran esporádicos e resolvíanse fundamentalmente co diálogo, con medidas de intervención individual ou en grupo ou disciplinarias de carácter menor. Para seguir así, é importante que a metodoloxía empregada no proceso ensino / aprendizaxe este implicada en xerar un bo clima de convivencia na aula e no centro.

Dende o departamento de XEOGRAFÍA e HISTORIA contribuiremos a fomentar e por en práctica o plan de convivencia impartindo unha educación baseada na tolerancia e o respecto a todo tipo de crenzas e opinións.

Fomentarase o traballo e a responsabilidade, desenvolvidos nun ambiente de liberdade, no respecto aos principios democráticos, potenciando a autoestima e facilitando a superación persoal.

Evitaremos nas aulas condutas disruptivas (levantarse sen permiso, falar durante as explicacións, ...), condutas violentas (dano físico e/ou verbal) ou dano ás propiedades e mobiliario escolar.

O profesorado deste departamento intentará conseguir a integración de todo o alumnado sen ningún tipo de discriminación realizando actividades que valoren positivamente a diversidade cultural das persoas.

Fomentaremos o asociacionismo do alumnado cando mandemos facer traballos ou actividades en grupos. Serán grupos heteroxéneos en xénero, nivel de rendemento,

Na medida do posible faranse actividades para conmemorar determinados eventos considerados clave e significativos da convivencia pacífica en liberdade: **a Semana da Constitución e do Estatuto de Autonomía de Galicia, o día dos Dereitos Humanos, o día Internacional contra a violencia cara ás mulleres, ...**

Tentaremos de establecer un **clima** de traballo adecuado durante o curso; para isto buscaremos o consenso das **normas de funcionamento** do grupo-clase; normas a cumprir por todos e que serán claras, concretas, xustas e discutibles.

Ante calquera **conflito** que poida xurdir na clase, intentaremos actuar con **flexibilidade**, moderación, criterio, ...tendo en conta á persoa e as **diferenzas individuais** do **alumnado**.

Será importante **concienciar** e **sensibilizar** a toda a Comunidade Educativa sobre a importancia dunha adecuada **convivencia** escolar, necesaria para un correcto funcionamento do centro e para un **boclima educativo** que facilite os procesos de ensino-aprendizaxe.

Consideramos que **a Convivencia e o Plan de Convivencia deben ser traballados continuamente, diariamente por cada profesor na aula.**

As **materias de CCSS** permiten, polos **contidos**, as imaxes e os textos, e desde a propia acción educativa na aplicación da materia nas aulas, **fomentar valores** como a **igualdade** entre homes e mulleres, a **non-discriminación** por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, a resolución pacífica de conflitos, a defensa da liberdade, a igualdade, preservación do medio natural, os dereitos humanos e a paz.

11.5- CONTRIBUCIÓN DA MATERIA AO PROXECTO LINGÜÍSTICO:

Os membros do Departamento teñen previsto **colaborar**, como parte da comunidade educativa, para **acadar** os **obxectivos** que se recollan no futuro **Proxecto Lingüístico** do centro que se elaborará no presente curso **2018-19, que será incluído no futuro PEC.**

Con independencia do dito, no presente curso levaranse as seguintes **accións**:

- Contribuír a que o alumnado acade unha **competencia lingüística** axeitada tanto en **galego** como en **castelán** ao longo do proceso de formación.
- Participar no proceso de **dinamización lingüística** do centro.
- Favorecer as **actitudes positivas** cara co coñecemento da **lingua e cultura galegas**.
- Participar co resto da comunidade educativa en **actividades** que fomenten o uso e a **integración da cultura galega**.
- **Non discriminar** a ningún membro da comunidade escolar **por motivo da súa lingua**, de maneira que as actuacións que se fagan para favorecer o coñecemento da lingua galega ou castelá deberán axustarse ao principio de **non separación do alumnado en función da súa lingua**.
- Colaborar co resto da comunidade educativa para que o **alumnado con necesidades educativas especiais ou de nova incorporación** ao sistema educativo de Galicia poida **integrarse** ao ritmo ordinario de aprendizaxe do resto do alumnado o máis pronto posible.
- **Propiciar o uso do galego por parte do alumnado nas clases de Xeografía, Historia e de Historia da Arte**, tanto a nivel **oral** como

escrito, pero aceptando con total normalidade a posibilidade de que poida utilizar o castelán sen que este feito leve aparelado ningún tipo de discriminación.

- **Fomentar a busca e utilización de material multimedia en galego**, pero sen prexuízo de que se empregue tamén o atopado en castelán ou inglés..., sobre todo tendo en conta que para moitos cometidos o material deste tipo en galego é bastante limitado.

XII-ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES PROGRAMADAS POLO DEPARTAMENTO DE CCSS.

O DEPARTAMENTO de CCSS tentará de acercar á **realidade histórica, xeográfica e artística** global e concreta ao alumnado do centro.

Tentarase xerar criterios e actitudes de valoración do entorno e visualizar, en directo, contidos de carácter teórico adquiridos no traballo de aula.

Con esta pretensión, para o **curso 2018-19** programaranse e reflectiranse no **Plan Xeral de Actuación do Centro** as **actividades complementarias e extraescolares**. Nesta futura programación de actividades extraescolares e complementarias, poderanse establecer, entre outras, as seguintes **saídas de carácter didáctico e actividades**:

- Saída a **Santiago de Compostela**. Especificamente deseñada para os alumnos de Hª da Arte –visita da Catedral e museos- pero pódese dar un fin mais amplo. Tentarase de realizar a finais do 1º trimestre/ inicios 2º; iniciado ou acabado os temas do Románico e Gótico. Na visita inclúese o percorrido polas tribunas e tellados, Pórticos e Museo.
- Saída a **igrejas ou basílicas do entorno de NOIA** (Santa María a Nova ou San Martiño). No 1º trimestre. Búscase a visualización, a partir do entorno próximo, dos conceptos cos que se traballa na aula (espazo, luz, proporcións, elementos arquitectónicos destacables, iconografía escultórica ou pictórica, orientación....) e para o que a Igrexa de Santa María é un perfecto modelo.
- **Actividades** de colaboración coa profesora de **Cultura clásica**.
- **Exposicións** ou actividades culturais que xurdan ao longo do curso, en Noia ou vilas próximas.
- **Conferencias** programadas no centro desde a materia ou o departamento así como aqueles actos culturais que xurdan no curso no propio centro.
- **Participación** nas **actividades da Semana Cultural** a celebrar en abril. Os temas e grupos de destino determinaranse ao longo do curso.

XIII- Mecanismos de revisión, de avaliación e de modificación da programación en relación cos resultados académicos e procesos de mellora.

Coa referencia dos **resultados** acadados polo **alumnado** nas **avaliacións**, o **Departamento de Xeografía e Historia** fará **auto-avaliación** por medio dun debate de opinións e das observacións dos membros do departamento, para **detectar erros** e **afianzar acertos** da programación e adoptar as **medidas** pertinentes se oportunas.

Consideramos a **avaliación** como un **proceso constante** incluído na **programación** na que a fase final da mesma é a **memoria** que recolle as **propostas** de futuro para **retro-alimentar** e **mellorar** o proceso de ensino/aprendizaxe das materias do departamento.

Avaliarase:

a) A **concreción** e **cumprimento** dos **obxectivos**, **contidos** e **criterios de avaliación**. A **planificación temporal** dos **contidos**, cuestión difícil de planificar a 1ª vez que se da a materia; á avaliación periódica deste aspecto, permíte acadar mellores aproximacións de cara ao futuro.

b) A **selección** dos **contidos** considerados como **básicos**.

c) As **estratexias didácticas** empregadas.

d) Os **recursos** e **materiais** utilizados.

e) As **actividades** acotío, das que extraemos se contribuíron á comprensión do tema de traballo ou se son precisas outras actividades.

f) A **evolución** do alumnado con **medidas** de **atención** á **diversidade**.

g) A **eficacia** e **rendemento** das **actividades complementarias** e de **contidos transversais** e o **rendemento** das accións do proxecto lector e do plan de integración das TICs.

Pódense realizar **test anónimos** ao **alumnado** -cada trimestre ou ao final de curso-, sobre a valoración que teñen do profesorado que lle imparte clase, tanto a nivel didáctico como a **percepción** que teñen do traballo do profesor ou profesora.

O **obxectivo** é a **mellora da programación** e a **práctica docente** nos seguintes cursos, **rectificando** o preciso para lograr os **obxectivos** fundamentais da área.

- **A Periodicidade coa que se revisará a programación:** será **trimestral** e de carácter **provisional**, a espera da **avaliación final** e da **memoria** de fin de curso coas súas **conclusiones**.
- **Contidos que foi preciso engadir ou eliminar con base na programación prevista:** serán determinados definitivamente na **memoria** e serán incluídos os cambios na **programación** do **curso vindeiro**.
- **Medidas que se adoptarán como resultado da revisión:** especificadas na memoria e programación vindeira.

Atendendo ao **modelo** de programación da Consellería, podemos sinalar os seguintes **INDICADORES DE LOGRO**.

Mediranse do 1 ao 4 do seguinte xeito:

Poucas veces: 1

A miúdo: 2

Case sempre: 3

Sempre:..... 4

Estes **Indicadores de Logro** cubriranse cos resultados da enquisa para a **Avaliación** do **Labor Docente** realizada polo alumnado de xeito anónimo, a través dun formulario virtual, como este.

	Escala			
	1	2	3	4
1. Adecuación do deseño das unidades didácticas, temas ou proxectos a partir dos elementos do currículo.				
2. Adecuación da secuenciación e da temporalización das unidades didácticas / temas / proxectos.				
3. O desenvolvemento da programación respondeu á secuenciación e a temporalización previstas.				
4. Adecuación da secuenciación dos estándares para cada unha das unidades, temas ou proxectos.				
5. Adecuación do grao mínimo de consecución fixado para cada estándar.				

6. Asignación a cada estándar do peso correspondente na cualificación.				
7. Vinculación de cada estándar a un ou varios instrumentos para a súa avaliación.				
8. Asociación de cada estándar cos elementos transversais a desenvolver.				
9. Fixación dunha estratexia metodolóxica común para todo o departamento.				
10. Adecuación da secuencia de traballo na aula.				
11. Adecuación dos materiais didácticos utilizados.				
12. Adecuación do libro de texto (no caso de que se use).				
13. Adecuación do plan de avaliación inicial deseñado, incluídas as consecuencias da proba.				
14. Adecuación da proba de avaliación inicial, elaborada a partir dos estándares.				
15. Adecuación do procedemento de acreditación de coñecementos previos.				
16. Adecuación das pautas xerais establecidas para a avaliación continua: probas, traballos, etc.				
17. Adecuación dos criterios establecidos para a recuperación dun exame e dunha avaliación.				
18. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación final.				
19. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación extraordinaria.				
20. Adecuación dos criterios establecidos para o seguimento de materias pendentes.				
21. Adecuación dos criterios establecidos para a avaliación desas materias pendentes.				
22. Adecuación dos exames, tendo en conta o valor de cada estándar.				
23. Adecuación dos programas de apoio, recuperación, etc. vinculados aos estándares.				
24. Adecuación das medidas específicas de atención ao alumnado con NEAE.				
25. Grao de desenvolvemento das actividades complementarias e extraescolares previstas.				
26. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre criterios de avaliación, estándares e instrumentos.				
27. Adecuación dos mecanismos para informar ás familias sobre os criterios de promoción.				
28. Adecuación do seguimento e da revisión da programación ao longo do curso.				
29. Contribución desde a materia ao plan de lectura do centro.				
30. Grao de integración das TIC no desenvolvemento da materia.				

Observacións: